

LETÖLTHETŐ MELLÉKLET

Gyakorlatok listája

1. Kultúra, kulturális tudatosság és interkulturális készségek

Az olló

2. Hogyan látjuk a kultúrát? – A kultúra megjelenési formái

Jó és rossz

Mondjuk másképp

Kritikus incidens

3. Kultúra és kommunikáció

Filmes fordulatok

4. A kultúra dimenziói

Ők és mi

5. Sztereotípiák, előítélet, alkalmazkodás

Kinek a kutyája?

Mi, európaiak

Hungarikumok

6. Idegen nyelv, idegen kultúra, közös kommunikáció 1. – szociolingvisztika

Ki írta, ki mondta?

7. Idegen nyelv, idegen kultúra, közös kommunikáció 2. – pragmatika

Furcsa párbeszéd

Ugyanaz másképp

8. Idegen nyelv, idegen kultúra, közös kommunikáció 3. – kontrasztív retorika

Hogyan mondjam?

Összerakós

Javítsuk ki!

9. Nonverbális kommunikáció

Gesztusok

Van képem hozzá!

10. Interkulturális kommunikáció

Forgatókönyv

11. Hogyan tanulunk kultúrát?

Amikor én...

12. Kulturális készségek

A marslakó képeslapja

13. Az integrált nyelv és kultúrtanítás tervezése

Projektmunka

Szappanopera

14. Tananyagok, feladatok

A novella

15. Tanári szerepek

Sok kicsi sokra megy

16. A kulturális tudás értékelése

Közös portfólió

1. fejezet

OLLÓ

Kulturális cél:

Országismeret: –

Viselkedési minták: A diákok tapasztalatától függően a beszélgetés során több viselkedésminta előjöhethet.

Szövegkezelés: –

Készségek: megfigyelés, tudatosság fejlesztése, ismeretlen szabályok, felismerése

Nyelvi cél: találgatás, történetmesélés, vita (házi feladatban: fogalmazás/szövegszerkesztés)

Kellék: egy olló

Példa: –

Gyakorlat típusa: teljes csoportot foglalkoztató gyakorlat

Időtartam: az ollós játék 5–7 perc, a megbeszélés kb. 10 perc

A gyakorlat menete:

1. Üljünk körbe.
2. Magyarázunk el, hogy a játék abból áll, hogy egy ollót kézzől kézre adunk, és a szabályokra a diákoknak menet közben kell rájönniük.
3. Háromféleképpen lehet továbbadni az ollót. Mutassuk is be ezeket a változatokat: Nagyon fontos, hogy ne áruljuk el a szabályokat a diákoknak, amikor bemutatjuk a három lehetséges ollótovábbítási variációt: az olló két szára zárva van (miközben ezt demonstráljuk, üljünk zárt lábbal), az olló élei keresztben vannak (tegyük keresztbe lábunkat) és az olló teljesen ki van nyitva (üljünk nyitott lábbal). A bemutató alatt ne is nézzünk a lábunkra.
4. Kérdezzük meg, van-e, aki ismeri a játékot. Ha igen, akkor kérjük meg (őket), hogy vegyenek részt, de ne fedjék fel a titkot.
5. Kezdjük el a játékot. Adjuk az ollót a tőlünk jobbra ülő diáknak, és mondjuk is, mit csinálunk: „Keresztezve/nyitva/zárva adom az ollót.” (Itt az egyik lehetőséget válasszuk, ami attól függ, hogy épp akkor hogyan tartjuk a lábunkat, de ezt ne áruljuk el a diákoknak!)
6. A diák, aki átveszi az ollót ezt mondja: „Keresztezve/nyitva/zárva kaptam az ollót (attól függően, hogy hogy kapta meg), és keresztezve/nyitva/zárva adom tovább.” Ha hibás ollótovábbítási módot választ, ami nagyon valószínű, javítsuk ki, de ne mondjuk meg, miért az a helyes megoldás. Az olló megy tovább és a játék folytatódik. Segítsen a diákoknak, ha szükséges. Ha két-három percen belül egy diák sem jön rá a szabályokra, akkor ismételje meg a bemutatót, a lábtartások kicsit jobban látható hangsúlyozásával. A játék addig tart, míg legalább néhányan rá nem jönnek a szabályra. Ha nagyon sokáig nem találják ki, akkor szabad a gazda.
7. Játék közben a diákok találgatnak: „Minden második embernek ugyanazt kell mondania?” „Az a sorrend, hogy 'nyitva' – 'zárva' – 'keresztben'?” stb.
8. A szabály kitalálása vagy felfedése után beszélgetés következik. Kérdezzük meg a diákokat, hogy milyen érzés volt olyan játékot játszani, aminek nem ismerték a szabályait, mit tettek annak érdekében, hogy rájöjjenek a megoldásra, mi segített nekik stb. Aztán mutassunk rá, hogy ez nagyon hasonlít arra, amikor külföldön vagyunk. Magyarázunk el, hogy a játék rejtett szabályai hasonlítanak egy számunkra még ismeretlen kultúra rejtett szabályaira, és míg sok kulturális szabály – például a társasági beszélgetés szabályai – megtanulható, nagyon fontos, hogy megtanuljuk megfigyelni és értelmezni a különféle beszéd és viselkedési szokásokat, hogy jobban tudjunk alkalmazkodni a célország vagy kultúra elvárásaihoz.
9. A tanulás egyik módja, hogy megvizsgáljunk interkulturális félreértéseket. Kérjük meg a diákokat, hogy meséljenek (inter)kulturális félreértésekről, kisebb-nagyobb konfliktusokról, kellemetlen helyzetekről,

melyeket átéltek, vagy akár filmen láttak, és melyek azért történtek, mert nem ismertek egy „szabályt”. (Ha nehezen indul a beszélgetés, osszunk meg egy saját élményünket a diákokkal.)

10. A történetek megbeszélése után a csoport együtt próbál következtetéseket levonni arra vonatkozóan, hogyan lehet egy új kultúrát megismerni, hogyan lehet elkerülni a „kulturális ütközéseket”. A beszélgetésben felmerülhet a szabályok kérdése, a különböző kultúrák látható és rejtett jellegzetességei, pozitív és negatív sztereotípiák, általánosítások, és az a nagyon fontos kérdés is, hogy egy nem anyanyelvi beszélőnek vajon mennyire szükséges asszimilálódnia vagy integrálódnia a célkultúrába.

További lehetőség: A diákok leírják saját történetüket, és elmagyarázzák a félreértés okát.

Változat:

– Ha nagy a csoport, akkor csak a fele játssza a játékot, a többiek álljanak mögöttük, és ők találgassák a szabályokat.

– Ha a diákoknak nem volt még külföldiekkel kapcsolatos interkulturális élménye, mesélhetnek olyan élményről is, ami itthon történt velük, amikor egy új közösségbe kerültek (pl. új iskolába/munkahelyre kerültek, nagyvárosból kis faluba mentek nyaralni stb.).

Megjegyzés: Diákjaink megfigyelési készségének fejlesztése és az ahhoz való segítségnyújtás, hogy a célnyelv és a célnyelvi kultúra rejtett vonásait is felismerjék nagyon fontos. Interkulturális kommunikációban ugyanúgy zavarba jöhetünk, mint az ollós játékban: „játszanunk” kell, miközben nem tudjuk a szabályokat. Ez a játék és a megbeszélés szórakoztató és gondolatébresztő módon segít a kulturális tudatosság fejlesztésében.

Bár maga a játék nem igényel komoly nyelvi teljesítményt, a megbeszélés erre elég lehetőséget ad. A kulturális félreértések, ütközések és konfliktusok elég érdekes és motiváló téma ahhoz, hogy a diákok beszélni akarjanak, még akkor is, ha nyelvtanilag még nem teljesen felkészültek erre. Engedjük őket beszélni, mert ez a gyakorlat lényege, és sokat segít a kulturális tudatosság felé vezető úton. Később, más hasonló gyakorlatot is végezhetnek, esetleg állandó feladata lehet a diákoknak, hogy a látott-hallott, átélt kulturális furcsaságokról, érdekességekről beszámolnak a többieknek – természetesen a célnyelven.

Forrás: Hofmann (1905), Brandes és Phillips (1979); Külföldiek és magyarok közötti kulturális különbségek találhatók még: (Holló 2019/2020 megjelenés alatt)

2. fejezet

JÓ ÉS ROSSZ

Kulturális cél:

Országismeret: magyar és célországi szokások, esetleg más kultúrák elemei

Viselkedési minták: Az előforduló viselkedési szokások illeszkedhetnek a tanóra fő témaköréhez, pl. étkezés, üdvözlés stb., de szabad témaválasztás is lehetséges.

Szövegkezelés: –

Készségek: kulturális tudatosság fejlesztése, kultúrák összehasonlítása, annak tudatosítása, hogy az összehasonlítás nem fedhet értéktételeket

Nyelvi cél: egyetértés és ellenkezés kifejezése, indoklás, szókincsfejlesztés

Kellék: –

Példa: –

Gyakorlat típusa: teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat / csoportmunka is lehetséges

Időtartam: gondolkodási idő 3–5 perc, a megbeszélés kb. 10 perc

A gyakorlat menete:

1. Kérjük meg a diákokat, hogy a füzetükben egy oldalt vagy egy papírlapot osszanak kétfelé függőlegesen és vízszintesen is. Így a lapon négy mező lesz.

2. Az egyik oszlop felső mezőjébe mindenki írjon olyan magyar/magyarországi szokásokat, jelenségeket, viselkedési formákat, amelyeket követendőnek, jónak tartanak, amelyekre büszkék, az alsó mezőbe pedig olyanok kerüljenek, amelyeket szégyellnivalónak, rossznak tartanak. A második oszlopba ugyanígy kerüljenek elemek a célnyelvi kultúrából vagy olyan más ország kultúrájából, amit valaki jól ismer.

3. Amikor mindenki elkészült, vagy letelik az idő (3–5 perc), kezdeményezzünk vitát, megbeszélést. Ennek több módja lehet:

– A diákok kis csoportokban megbeszélik, ki mit írt, hova és miért, majd a csoportok egymásután beszámolnak az egész osztálynak.

– Megkérdezzük a diákokat, volt-e olyan jelenség, amit az egyik országnál a jó, a másiknál a rossz kategóriába soroltak, vagy volt-e olyan, amivel kapcsolatban úgy látják, a két ország nagyon eltér egymástól. Erre valószínűleg több hozzászólás is lesz, és spontán vita alakulhat ki.

– Segíthetjük a vitát, ha a táblára jegyzetelünk. A felkerült fogalmakra rákérdezve kérjük meg a diákokat, hogy indokolják meg a véleményüket, és azt is mondják el, hogy mire alapozzák azt (pl. személyes tapasztalat, olvasmány- vagy filmélmény stb.)

4. Próbáljuk kicsit provokálni a tanulókat azt kérdezve tőlük, hogy melyik ország szokásait tartják jobbnak.

5. Ezután kérdezzük meg, nem tudnák-e másképp megfogalmazni a különbségeket a két ország között. Pl. az egyik praktikusabb, gyakorlatiasabb vagy pazarlóbb, álmódzóbb stb.

6. Próbáljuk rávezetni a diákokat, hogy a különbségeket jó megfogalmazni, de az értéktételnek nincs értelme.

További lehetőség: –

Változat:

– Ha az óra tematikájához szeretnénk ragaszkodni, hogy a diákok egy adott téma szókincsét gyakorolják, akkor figyelmeztessük őket, hogy erre a témakörre korlátozzák a gondolataikat.

– Hasznos lehet, ha a diákok közt van, aki további országokat is ismer. Bátorítsuk őket, hogy ezekről írjanak.

Megjegyzés: A gyakorlat jó bevezetése lehet egy későbbi feladatnak a nemzeti sztereotípiákról.

Forrás: Polyák (2004) nyomán

2. fejezet

MONDJUK MÁSKÉPP

Kulturális cél:

Országismeret: magyar és célországi szokások, esetleg más kultúrák elemei

Viselkedési minták: A felmerülő témakörök illeszkedhetnek a tanóra fő témaköréhez, pl. étkezés, üdvözlés, de szabad témaválasztás is lehetséges.

Szövegkezelés: pontos, tapintatos, értékítéletet nem hordozó mondatok fogalmazása

Készségek: kulturális értékítéletek felismerése, azonosítása és az ezeket kifejező mondatok értékítélettől mentes átfogalmazása

Nyelvi cél: gondolatok pontos megfogalmazása, mondatok/szövegek átírása, szerkesztése; indoklás

Kellék: másolat a megvitatandó mondatokról

Példa: Néhány mondat, amit felhasználhatunk a gyakorlathoz:

- A külföldi bevándorlók szabaduljanak meg régi szokásaiktól, és vegyék fel új országuk szokásait, amilyen gyorsan csak tudják.
- Sok harmadik világbeli ország azért fejletlen, mert lakosai lusták és nem kezdeményezők.
- A keletiek sok mindent fordítva csinálnak.
- A magyar Nobel díjasok száma azt bizonyítja, hogy a magyarok nagyon okosak / sokkal okosabbak, mint más kelet- és közép európai országok lakosai.
- Az európaiak és amerikaiak sok más népnél tanították meg, hogy hogyan kell dolgokat jól csinálni.

Gyakorlat típusa: teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat, egyes részei csoport/pármunkában végezhető

Időtartam: attól függ, hány állítással dolgozunk

A gyakorlat menete:

1. Alakítsunk kisebb csoportokat vagy párokat, és osszuk ki az állításokat.
2. A diákok minden mondatot beszéljenek meg társaikkal/párjukkal, és döntsék el, hogy egyetértene-e azokkal vagy nem. Véleményüket jelöljék E vagy N betűvel.
3. Ha bárki a csoportban kifogásolhatónak tart egy mondatot, akkor azt át kell írni úgy, hogy mindenki egyetértsen. Addig kell újra és újra fogalmazni, míg mindenki elfogadja az új verziót.
4. A csoportok/párok ezután beszámolnak egymásnak. Az újrafogalmazott mondatok kerüljenek a táblára. Nézzük meg közösen, van-e szükség további átfogalmazásra.
5. Kérdezzük meg a diákokat, miért nem értettek egyet a mondatokkal.
6. A beszélgetés során valószínűleg előkerül az a magyarázat, hogy ezek nagyon általánosító és egyes kultúráknak, csoportoknak a felsőbbrendűségét hangsúlyozó állítások. Ekkor néhány mondattal elmagyarázhatjuk, hogy ez az etnocentrikus szemlélet, ami sok kellemetlenség forrása.
7. Kérjük meg a diákokat, nevezzék meg, mi az, ami kifejezi az etnocentrikus megközelítést az egyes állításokban. Érdekes lesz összehasonlítani, hogy miként befolyásolhatja egy mondat jelentését a szóhasználat, az általánosítás, a meggondolatlan következtetés stb. Beszélhetünk arról is, hogy nemcsak a szemléletmód alakítja a fogalmazást, hanem a rossz fogalmazás is lehet felelős a szemléletmód formálásáért.

További lehetőség: Olvasmányaik vagy egyéb élményeik alapján a tanulók gyűjthetnek további „érdekes” állításokat, melyekre ráfér az átalakítás, és ezeket megoszthatják a többiekkel.

Változat: Ha a diákok később elhoznak olyan rosszul fogalmazott mondatokat, melyeket ők találtak, bemelegítő feladatként egy-egy állítással az egész osztály együtt dolgozhat.

Megjegyzés: –

Forrás: Polyák (2004), Kohls és Knight (1994)

2. fejezet

KRITIKUS INCIDENS

Kulturális cél:

Országismeret: magyar és célországi szokások, esetleg más kultúrák elemei

Viselkedési minták: félreértéseket okozó viselkedés megbeszélése

Szövegkezelés: történet elmondása (szövegkohézió, logika)

Készségek: annak tudatosítása, hogy partnereink milyen identitási jellemzőit fontos figyelembe venni az interkulturális kommunikáció során

Nyelvi cél: megértési gyakorlat, találgatás, esetlegesség kifejezése, történet elmondása

Kellék: Esetleírások, amelyek egy problematikus helyzetet, kritikus incidenst írnak le.

Példa:

1. Kovácsné az egyetem nemzetközi osztályán ügyintéző. Gyakran panaszkodik a külföldi diákokra. Most is egy ilyen esetről számol be barátnőjének telefonon:

– ... És képzel, akkor bejön az a fekete bodrihajú, a szeme is alig látszik ki, és amúgy sem néz soha rám. Rémes! Szóval, aztán rákezd: „Én akar, hogy maga ad igazolás nekem...” Hát mi az, hogy igazolást akar! Talán kérné, de nem! Na, mondtam neki, hogy jöjjön vissza holnap, de ő csak azt hajtogatta, hogy „...akar most...” Jó, tényleg csak egy pecsét, de akkor is! Tanulja meg, hogy kérni kell.

2. Zsuzsi Finnországban ösztöndíjas diák. Pár napja érkezett, és Kaari-val lakik egy kollégiumi szobában. Este Kaari nagy gonddal öltözik, és elmenni készül. Zsuzsi kedvesen érdeklődik, hogy hova készül, kicsit beszélgetnek. Kiderül, hogy Kaarinak születésnapja van. Zsuzsi felköszönti és odahajol, hogy meg is puszilja, de Kaari gyorsan kitér előle. Mindketten zavarban vannak.

3. Egy amerikai diák meséli: Nagyon sokat tanultam a világról, amikor egy kínai szobatársam volt, de sokszor kellemetlen helyzetek is adódtak. Egyszer nagyon letörtén jött haza. Kirúgták az állásából, pedig azért dolgozott, hogy tanulhasson. Rámosolyogtam és megpróbáltam valami vigasztalót mondani. Erre rámförmedt: Mit vigyorgasz? Nem érted, hogy elvesztettem az állásomat?

Gyakorlat típusa: Teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat vagy pármunka aszerint, hogy hány esetet beszélünk meg.

Időtartam: Attól függ, hány esetet beszélünk meg, egy eset megbeszélése 5–10 perc.

A gyakorlat menete:

1. Még mielőtt a diákok megismerkednének az esettel, feltesszük a kérdéseket, amire választ várunk:

- Mi a probléma forrása a következő esetben?
- Hogyan lehetne feloldani a feszültséget?
- Hogyan lehet egy hasonló helyzetet megelőzni?

2. Ha egy esetet dolgozunk fel, akkor vagy felolvassuk, vagy írásban kiosztjuk az eset leírását.

3. Az új szavak feldolgozása és az eset megértése után, a kérdések segítségével megbeszéljük az esetet.

További lehetőség:

– A diákok kaphatnak önállóan feldolgozandó eseteket, amelyeket a következő órán elmondanak a többieknek.

– A diákok olvasmány- vagy filmélményeik alapján leírnak egy kritikus incidenst.

Változat:

– Ha több esetet szeretnénk feldolgozni, akkor dolgozzanak a diákok párban, majd ismertessék az esetüket a többiekkel.

– Az órák rendszeres részévé is válhat ez a gyakorlat, ha hetente-kéthetente a diákok közül valaki ismerteti és vitára bocsát egy-egy kritikus esetet. Ezeket később újabb gyakorlatokban fel lehet használni.

Megjegyzés: A példában szereplő három esetről:

1. Az ügyintéző előítélettel viseltet minden szokatlannal szemben, és nem értékelte azt sem, hogy a külföldi diák amennyire tudott, megpróbált magyarul beszélni. Az is elképzelhető, hogy a diák anyanyelvén nem számít udvariatlanságnak azt mondani, hogy valamit akarok, helyett, hogy szeretnék. Ezt a problémát azért nehéz megoldani, mert – hacsak a barátnő nem vállalkozik erre – nincs senki, aki felvilágosítsa a hölgyet.
2. Az üdvözléssel, köszöntéssel járó fizikai kontaktusfelvétel számtalan formában előfordul. Ami természetes egy kultúrában, zavarbaejtő lehet egy másikban. Finnországban a puszi csak nagyon bizalmas kapcsolatban szokásos köszöntés. (De akkor is viselkedhetünk esetlenül, ha a puszi elfogadott: Nálunk általában két puszi a szokásos, a franciáknál három, míg az angoloknál – ha egyáltalán puszikodnak – csak egyet adnak.) Itt talán az a legjobb megoldás, ha azonnal megbeszéljük, mi okozta a zavart.
3. A mosoly Amerikában nemcsak vidámságot jelent. Idegenek is egymásra mosolyognak, és ez csak annyit jelent: „Nem ismerlek, de látom, hogy itt vagy, üdvözöllek.” Ugyanígy a vigasztalás jele is lehet a mosoly, amivel bátorítják az arra szorulókat. A kellemetlenséget akkor lehet majd megoldani, ha mindketten kicsit megnyugodtak, és meg tudják beszélni a dolgot.

Forrás: –

3. fejezet

FILMES FORDULATOK

Kulturális cél:

Országismeret: magyar és célországi szokások, esetleg más kultúrák elemei

Viselkedési minták: nyelvi és nem nyelvi kommunikáció

Szövegkezelés: –

Készségek: megfigyelési és interpretálási készség fejlesztése

Nyelvi cél:

Szókincs: gesztusok, arc kifejezések, a testbeszéd szókincsének megtanulása, gyakorlása vagy ismétlése, a többi a kiválasztott filmrészletről függ

Nyelvtan: a filmrészletről függ

Beszédértés és beszéd-készség: dialógusok hallgatása és gyakorlása

Kellék: 3-5 perces részlet egy filmből, szappanoperából, riportból vagy dokumentumfilmből

Példa: Négy esküvő és egy temetés (Four Weddings and a Funeral, 1994, rend.: Mike Newell)

Kelet az kelet (East is East 1999, rend.: Damien O'Donnell)

Gyakorlat típusa: teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat / csoportmunka is lehetséges

Időtartam: filmnézés: 3–5 perc, megbeszélés: 15–20 perc, újranezés: 3–5 perc

A gyakorlat menete:

1. Mondjuk el a csoportnak, hogy mit fognak látni és mire figyeljenek: filmnézés közben gondolkozzanak azon, hogy vajon ki mit mond, és milyen hangulatban van.
2. Vetítsük le a részletet hang nélkül.
3. Kérdezzük meg a csoportot, hogy szerintük kiket láttak, a szereplők milyen viszonyban vannak egymással, milyen hangulatban voltak ebben a jelenetben és vajon miről beszélhettek.
4. Beszéljük meg a csoporttal, hogy milyen nem-nyelvi jelekre, illetve testbeszédre alapozzák a találgatásaikat.
5. Kérjünk meg egy vállalkozó kedvű párt vagy csoportot, hogy adja elő a jelenetet párbeszéddel együtt.
6. Nézzük meg újra a filmrészletet, de most hanggal együtt.
7. Beszéljük meg, hogy kinek a találgatása állt a legközelebb az eredetihez, és hogy milyen nem-nyelvi jelek vezették őt rá a jó megoldásra. Mik ezeknek a jeleknek a jelentősége? Hogyan állnak összhangban azzal, amit a szereplők mondtak?
8. Érdemes a párbeszédet is elemezni nyelvi és kulturális szempontból. Ugyanígy zajlana le egy hasonló jelenet a mi kultúránkban is? Milyen különbségeket képzelnek el a diákok, ha ezt a filmrészletet magyarra adaptálnák?

További lehetőség: Kérjük meg a diákokat, hogy találjanak ki alternatív forgatókönyvet: Mit tegyen X szereplő másképpen, hogy udvariasabbnak/őszintébbnek/rámenősebbnek stb. tűnjön?

Változat: Ha az egész órát erre a témára szánjuk, vagy ha máskor vissza akarunk térni rá, akkor mindenképpen érdekes és hasznos lehet a különböző gesztusok kultúránként változó jelentéseiből néhány példát adni.

Megjegyzés: –

Forrás: Lázár (2015: 25)

4. fejezet

ŐK ÉS MI

Kulturális cél:

Országismeret: magyar és célországi szokások, esetleg más kultúrák elemei

Viselkedési minták: –

Szövegkezelés: szövegszerkezet

Készségek: kulturális különbségek felismerése és tudatosítása

Nyelvi cél: a felhasznált szöveg témájába vágó szókinccs gyakorlása; összehasonlítás; szokások kifejezése és az erre használható igeidők

Kellék: Egy „kritikus incidens” leírása (2.5. fejezet), amely egy kulturális dimenzió illusztrálására alkalmas.

Példa:

[New Yorkban] Mary belép egy bérházba és a lift felé tart, amikor látja, hogy valaki épp onnan fordul vissza a lépcső felé.

Natasha: Sajnos rossz a lift

Mary: Jaaaj! Kinek szóljunk?

Natasha: Szóljunk???

Mary: Persze. Be kell jelenteni.

Natasha: Fogalmam sincs.

Mary: Bocsánat, azt hittem, itt laksz.

Natasha: De igen, itt lakom.

(Storti 1994 alapján)

Gyakorlat típusa: teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat / csoportmunka is lehetséges

Időtartam: 10–15 perc

A gyakorlat menete:

1. A párbeszéd nyelvi feldolgozása után kérdezzük meg a diákokat, mi okozta a félreértést, és vajon minek tulajdonítják a két lány attitűdje közötti különbséget. (lásd a Megjegyzés rubrikát)
2. A diákok találgatása után adjunk kevés segítséget, és röviden foglaljuk össze a megbeszélendő kulturális dimenziókat.
3. Kérjük meg a tanulókat, hogy próbálják jellemezni a megbeszélt dimenzió(k) alapján a célország(ok)ban élőket. Válaszaikat indokolják vagy támasszák alá egy példával.
4. Most a saját kultúrájukat jellemezzék a diákok, a választott jelzőket indokolják vagy támasszák alá egy példával.
5. Próbálják megindokolni a saját és célkultúra közötti eltéréseket. Ehhez esetleg egy kevés tanári segítség is szükséges.

További lehetőség: Más alkalmakkor is kérjük meg a tanulókat, hogy a felmerülő kulturális félreértések hátterét próbálják valamelyik kulturális dimenzióhoz kötni.

Változat:

– Ha nagy az osztály létszáma, akkor csoportokban is dolgozhatnak a tanulók, de ilyenkor fontos, hogy utána közös megbeszélés is legyen.

– Érdekes lehet, ha a diákok nem a saját nemzeti kultúrájukat hasonlítják össze a célnyelvivel, hanem más külföldi kultúrákról is beszélnek, illetve saját helyi vagy kisebb közösségük kultúráját elemzik.

Megjegyzés: Mary, aki nem a házban lakik, de amerikai, nem érti, hogy egy házban lakó nem tudja, kinek kell hiba esetén szólni. Natasha, aki talán nem túl régen él Amerikában és orosz, nem érti, miért neki kellene a hibával foglalkozni, szerinte biztos van valaki, aki majd elintézi az ügyet. Az esetük kapcsán a belső- és külső indíttatásról és a bizonytalanságot tűrő és kevésbé tűrő kultúrákról lehet beszélgetni.

Forrás: –

5. fejezet

KINEK A KUTYÁJA?

Kulturális cél:

Országismeret: életmód, életvitel, életkörülmények

Viselkedési minták: –

Szövegkezelés: leíró szövegek szerkezete

Készségek: sztereotipizálás és sztereotípiák értékelése

Nyelvi cél: leíró szövegek készítése, jelen idő használata szokásos cselekvések leírására, érvelés, találgatás (a sztereotípiák megbeszélésénél)

Kellék: Három vagy négy fénykép, mindegyiken egy-egy kutya (vagy bármely más, a tanmenetbe éppen beleillő témájú kép). A képek legyenek elég nagyok ahhoz, hogy mindenki lássa őket (kb. A4-es méret).

Példa: Az egyik kép ábrázolhat pl. egy helyes kis ölebet, a másik egy harci kutyát, a harmadik pedig „családi” kutyát, pl. labradort. A képen ne legyenek emberek, csak a kutyák látszódjanak.

Ha más témájú képeket használunk, ügyeljünk arra, hogy a képek különböző módon mutassák be a témát. Ha a lakókörnyezet a téma, akkor legyen egy viskó, egy átlagos lakás és egy gazdagságot sugalló ház. Használhatunk szokásos öltözeteket vagy népviseleteket, ételeket és bármely más, életmóddal kapcsolatos képet.

Gyakorlat típusa: pár- vagy csoportmunka, a megbeszélés teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat

Időtartam: 10–25 perc

A gyakorlat menete:

1. Osszuk az osztályt csoportokra/párookra.
2. Mutassuk meg a képeket vagy tegyük fel őket a falra, táblára. Minden csoport/pár válasszon gondolatban egyet.
3. Tegyük fel kérdéseket, de minden kérdés után hagyjunk elég időt, hogy a párok/csoportok megbeszéljék a választ, esetleg jegyzeteljenek. Néhány kérdés:

Ki a kutya gazdája?

Mi a foglalkozása?

Hogyan telik egy napja?

Mit eszik reggelire?

Hol/hogy tölti a szabadságát? stb.

4. A párok/csoportok az osztály előtt összefüggően leírják a kiválasztott kutya gazdáját. Érdekes lesz összehasonlítani az azonos kutya gazdájának leírását.

5. Beszéljük meg, hogy mire alapozták a diákok a válaszokat. Milyen sztereotípiákat használtak? Értékelő vagy leíró sztereotípiákat? (Pl.: A kutya egy agresszív alaké. vagy: A kutya egy öreg nénié. A sztereotípiát itt még a szóhasználat is befolyásolhatja, pl. öreg néni – idős hölgy.) Miért jutottak hasonló vagy különböző eredményre? Mennyire lehet megbízni a sztereotípiákban?

6. Az elhangzott leírások alapján beszéljük meg azt is, hogy az egyes információ-darabokat hogyan lehet logikusan, érdekes módon csoportosítani egy jó leírásban.

7. A megbeszélés alapján az osztály közösen állítsa össze még egy kutyagazda jellemzésének vázlatát.

További lehetőség: Házi feladatként a diákok írják le az egyik jellemzést, dolgozzák ki a közösen elkészített vázlatot részletesen, vagy találjanak ki újat. Ha kedvük van, kiindulásnak használhatnak saját képet is.

Változat:

– Kis létszámú csoportnál kevesebb vagy akár csak egy képpel is dolgozhatunk, hogy biztosan össze tudjuk hasonlítani az azonos kép által sugallt sztereotípiákat.

– A gyakorlat nagyon jól illeszthető a tanmenetbe vagy akármelyik tankönyvhöz is, mert szinte nincs az a kép, amihez nem lehetne feltenni olyan kérdéseket, mint pl.: Ki szeretné ajándékba kapni ezt az órát? Ki

látogatna el szívesen ebbe a faluba? Ki olvasná szívesen ezt a cikket? stb. Így máris kész a sztereotipikus leírás alanya!

Megjegyzés: A megbeszélés során feltétlenül térjünk ki a sztereotípiák és általánosítás fogalmaira, hasznos és káros vonásaira. Feltétlenül kerüljön szóba a hasznos sztereotípiák Adler által meghatározott öt jellemzője. Vizsgáljuk meg közösen, hogy ezek mennyire illettek a diákok által használt általánosításokra!

Forrás: –

5. fejezet

MI, EURÓPAIAK

Kulturális cél:

Országismeret: hazai és célország(ok)ra vonatkozó sztereotípiák, előítéletek

Viselkedési minták: –

Szövegkezelés: –

Készségek: sztereotípiák és előítéletek értékelése, kezelése

Nyelvi cél: események elmesélése, absztrakt gondolatok megfogalmazása, szókincsfejlesztés, vita, vitavezetés, összefoglalás

Kellék: Egy nemzeti sztereotípiákat bemutató szöveg két részre bontva.

Példa:

A szöveg első része:

„A mennyországban a rendőrök britek, a szakácsok franciák, a szerelők németek, a szeretők olaszok, és az egészet a svájciak szervezik. A pokolban.....”

A szöveg második része:

„A pokolban a szakácsok britek, a szerelők franciák, a szeretők svájciak, a rendőrök németek, és az egészet az olaszok szervezik.”

(forrás: Hill, 1992: 17)

Gyakorlat típusa: pár- vagy csoportmunka, a megbeszélés teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat

Időtartam: min. 20–30 perc

A gyakorlat menete:

1. Osszuk az osztályt párokra/csoportokra, és minden pár kapja meg a szöveg első felét.
2. A párok/csoportok megpróbálják kitalálni a szöveg befejezését.
3. A párok/csoportok az egész osztály előtt elmondják megoldásukat.
4. Adjuk ki a diákoknak a szöveg második részét. Hasonlítsuk össze a diákok megoldását és a szöveg eredeti befejezését. Lehet, hogy a diákok megoldása még érdekesebb lesz!
5. Beszéljük meg közösen, milyen sztereotípiákat használtak a szöveg befejezésére, és milyen sztereotípiákat használt az eredeti szöveg szerzője.
6. A diákok soroljanak fel más nemzetekkel kapcsolatos sztereotípiákat vagy nemzeti sztereotípiákon alapuló vicceket.
7. Hasonlítsuk össze melyik népből/nemzetiségből (esetleg más csoportokból) úzunk tréfát minálunk, illetve a célnyelvi országokban. Beszéljük meg, mi a különbség egy ártatlan vicc és az előítélet között.
8. A diákok soroljanak fel olyan eseteket, amikor egy nép vagy más csoport valamilyen előítélet nyomán szenvedett kárt. Egy esetet beszéljünk meg részletesebben.
9. Beszéljük meg, hogy milyen előítéletek jelenhetnek meg kultúrák közötti kommunikációban. Gondoljunk arra, hogy másoknak milyen előítélete lehet velünk szemben, és nekünk milyen előítéleteink lehetnek másokkal szemben. Hogyan lehet leküzdeni őket?

További lehetőség:

- Megbeszélhetjük, hogy hogyan lehet reagálni a kommunikációs partnerünk által megfogalmazott előítéletekre, és azt is, hogyan kerüljük el, hogy egy sikertelen beszélgetés után áldozatnak érezzük magunkat, és a kudarcot partnerünk – esetleg nem is létező – előítéletére fogjuk.
- Kérhetünk a diákoktól szabad fogalmazást a sztereotípiáról és előítéletről.

Változat: - A beszélgetést felhasználhatjuk a vitatkozás gyakorlására is: Az egyik résztvevő lehet a vitavezető, aki megadja vagy megvonja a szót, a résztvevők nem kiabálhatnak közbe, hanem jelentkeznek (a tanár is

kérjen szót, ha szólni kíván), legyen írnok, aki jegyzőkönyvet vezet stb. A jegyzetek alapján könnyű lesz összefoglalni az elhangzottakat.

Megjegyzés:

- Ha a diákok érdekesnek találják a feladatot, sok a mondanivalójuk, és a tervezettnél több időre lehet szükség. Ekkor inkább bontsuk két részre a gyakorlatot, és folytassuk a következő órán, de ne hagyjuk el a feladatsor végét, mert épp az segítheti az idegennyelv-használókat az önálló kommunikációban.
- A beszélgetés során sok olyan dolog felszínre kerülhet, ami későbbi beszélgetések alapja is lehet. Nagyon hasznos időről-időre visszatérni ezekhez a témákhoz.

Forrás: –

5. fejezet

HUNGARIKUMOK

Kulturális cél:

Országismeret: olyan jelenségek ismertetése, melyek egyediek a magyar, illetve a célkultúra(k)ban

Viselkedési minták: –

Szövegkezelés: magyarázatok megfelelő kontextusba helyezése és megfelelő szerkezetben való megfogalmazása

Készségek: alkalmazkodás

Nyelvi cél: szókincsfejlesztés, szókinccsel kapcsolatos készségek (definíció, magyarázat, körülírás) fejlesztése

Kellék:

– Egy vagy két olyan célnyelvi szó vagy jelenség, amely feltehetően csak az adott országban létezik, valamint van szótári definíciójuk és/vagy lexikonban/interneten elérhető ismertető róluk.

– Lista a meghatározandó magyar szavakkal, kifejezésekkel. Annyi lista legyen, ahány pár/csoport van.

Példa:

1. Armagnac (francia), turrón (spanyol), wombat (ausztrál), Lucia dag (skandináv), Morris dancing (angol), Dirndl (német/osztrák)

2. A listákon 2–3 kifejezés szerepeljen az alábbiak közül: Túró Rudi, hálapénz, zsíros kenyér, aranydiploma, lángos, gémeskút, kefir, „Csókolom Etelka néni / Géza bácsi”, gólyabál, ballagás, pogácsa, mákos térsza, paprikás krumpdi, szilvás gombóc, Dobos torta, menyasszonytánc, eszperente, kiskapu

Gyakorlat típusa: pár- vagy csoportmunka, a megbeszélés teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat

Időtartam: 20 perc

A gyakorlat menete:

1. Írjuk fel az előre kitalált egy vagy két célnyelvi szót a táblára, és kérdezzük meg a diákokat, ismerik-e őket.

2. A diákok próbálják meg definiálni, miről is van szó.

3. Mindenki kapja meg a szavak szótári meghatározását vagy lexikonból vett leírását. Elemezzük együtt a leírások elemeit. Megérti-e vajon őket egy idegen, vagy még további információra lenne szüksége?

4. Osszuk az osztályt csoportokra vagy párokra, és adjunk minden csoportnak/párnak egy 2–3 magyar szót vagy kifejezést tartalmazó listát.

5. A diákok magyarázzák meg / írják körül / definiálják a szavakat és kifejezéseket úgy, hogy egy külföldi számára a lehető legtöbb információt átadják róluk. A közvetlen jelentésen túl némi háttér információt is adjanak.

6. A párok/csoportok az egész osztály előtt elmondják megoldásaikat.

7. Hasonlítsuk össze az azonos szavak magyarázatát abból a szempontból, hogy egy idegen számára melyik ad bővebb és érthetőbb információt.

8. Összegezzük közösen, hogy mire kell figyelni, ha egy idegennek magyarázunk el egy számára ismeretlen szót, és hogy hogyan hasznos csoportosítani az információkat.

9. Készítsünk közösen magyarázatot az egyik szóhoz, ami addig még nem került sorra. A magyarázat végleges formáját mindenki írja le. Beszéljük meg, miért jó ez a magyarázat.

További lehetőség: Házi feladatként gyűjtsenek a tanulók további „hungarikumokat” és magyarázzák meg azokat írásban. Olyan különleges célnyelvi kifejezést is megmagyarázhatnak, amit már értenek, de kezdetben problémájuk volt vele.

Változat: Konkrétabbá tehetjük a feladatot, ha célközönséget jelölünk meg a diákoknak. Például: Magyarázd el ezt a fogalmat a levelező partnerednek, vagy a levelező partnered tanárának, aki arra kért, számolj be neki a magyar iskolarendszerről.

Megjegyzés: –

Forrás: Holló (2002: 18) alapján

6. fejezet

KI ÍRTA, KI MONDTA?

Kulturális cél:

Országismeret: mindennapi szokások a célnyelvi kultúrában

Viselkedési minták: a tankönyv témájához illeszthető

Szövegkezelés: adott típusú szöveg alkotása

Készségek: Nyelvi változatok felismerése, annak eldöntése, hogy mennyire kell ezek jellemzőit használnunk.

Nyelvi cél: találgatás, indoklás, szövegalkotás

Kellék: Mondatokat, szövegrészeket tartalmazó kártyák vagy hangfelvétel. Minden kártya két szöveget (a) és b) tartalmaz, hanganyag esetén is kettőre van szükség.

Példa:

1.a) – Igen, hogyné. Menjen el a következő kereszteződésig, forduljon jobbra, aztán a második lámpa után balra.

1. b) – Aha, ott a sarokná jobbra, oszt pár lámpa után balra.

2. a) Az Önöknél 2007. január 8-án vásárolt kenyérpírtó garanciális javítására harmadik hónapja hiába várok. Kérem haladéktalan intézkedésüket, ellenkező esetben jogi lépéseket kell tegyenek.

2. b) Januárban vásároltam itt egy kenyérpírtót. Egy hét után elromlott, de maguk azóta sem javítják meg. Javítsák meg azonnal, vagy adják vissza a pénzemet!

Gyakorlat típusa: pár vagy csoportmunka, utána megbeszélés a teljes osztállyal

Időtartam: 15 perc pár vagy csoportmunka, 10 perc megbeszélés

A gyakorlat menete:

1. A pároknak/csoportoknak kiosztunk egy szövegkártyát, vagy lejátszunk a hangfelvételeket.

2. A diákok elolvassák/meghallgatják a szövegrészeket, és egymás közt megbeszélnek, kik mondhatták vagy írhatták ezeket, miért gondolják ezt, és milyen különbségek vannak a két szöveg között.

3. Az egész osztály előtt ismertessék, mire jutottak, és beszéljék meg együtt a szövegek közti különbséget, valamint azt, hogy ilyen helyzetben egy idegennyelv-használónak milyen változatot célszerű használni.

4. Újra pár- vagy csoportmunka: Írják át a szövegeket úgy, hogy eltérjenek az eredetiektől. A standard nyelvi változatot használják.

5. Az egész osztállynak olvassák fel az új szövegeket. Hasonlítsuk össze az új változatokat, és beszéljék meg, hogy a standard változaton belül is hányféleképpen lehet kifejezni ugyanazt.

További lehetőség: –

Változat: Ha az átíráshoz hangulatkártyákat adunk, vagyis kikötjük, hogy a beszélők/írók legyenek dühösek, vidámak, érdektelenek stb., alighanem még érdekesebb és változatosabb szövegeket írnak majd a diákok.

Megjegyzés: –

7. fejezet

FURCSA PÁRBESZÉDEK

Kulturális cél:

Országismeret: a felhasznált szöveg tartalmától függ

Viselkedési minták: a felhasznált szöveg tartalmától függ

Szövegkezelés: beszélgetési stratégiák

Készségek: kultúrák, szokások, nyelvhasználat összehasonlítása

Nyelvi cél: A felhasznált párbeszéd(ek) függően szókincsfejlesztés, fordítás; A „fordítás” megbeszélésénél függő beszéd, beszélgetés a fordítás problémáiról és a párbeszéd(ek) furcsaságáról.

Kellék: másolatok a párbeszéd(ek)ről

Példa:

1. Egy diák beszélget a tanárával telefonon:

- Jó napot, tanárnő! XY vagyok. A segítségét szeretném kérni.
- Jó napot! Miről lenne szó?
- Nem tudtam megírni a dolgozatot, mert nagyon fáj a fejem tegnap. Azt hiszem, beteg leszek.
- De az egész hét a rendelkezésére állt, és ma van a beadási határidő.
- Igen, de tegnapelőtt meg eltörte a húgom a kisujját, és el kellett vigyem a kórházba.
- Na jó, akkor hétfőre kérem a dolgozatot.
- Nem lehetne inkább szerdára? Hétfőre behoznám a vázlatot, és akkor a tanárnő megnézhetné, hogy jó lesz-e, amit kitaláltam. És akkor meg tudnám írni szerdára.
- Rendben van, akkor jöjjön be hétfőn a fogadóórámra.
- Még egy kérdésem lenne. Ugye nem baj, ha kézzel írom a dolgozatot, mert elromlott otthon a számítógépünk?
- Megbeszéltük év elején, hogy csak nyomtatott munkákat lehet beadni. Az iskolában is használhatja a számítógépet.
- Igen, de nincs mindig nyitva a gépterem, és a többi tárgyból is most kell beadni a dolgozatokat.
- Na jó, hozza hétfőn a kézzel írott vázlatot, a többit meg majd megbeszéljük.
- Köszönöm. Viszonthallásra.
- Viszonthallásra.

2. Két barát beszélget:

- Szia, Kati!
- Szia, Ági! Mit szólsz, milyen gyönyörűen süt a nap? Szebb időt kívánni sem lehetett volna ehhez a kiránduláshoz. Hogy vagy?
- Pocsékul. Tegnap a szomszéd gyerek betörte az ablakomat, alig találtam üveget, és nem is akarták kifizetni a számlát.
- Nekem is rémes szomszédaim vannak. Te, mondd csak, nem híztál meg egy kicsit mostanában?
- Lehet, sajnos... Az anyósom olyan zsíros ételeket főz, és lehetetlen őt visszautasítani...
- Akkor ez a kis séta pont jó lesz. Na, indulunk?
- Jó, menjünk.

Gyakorlat típusa: teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat / csoportmunka is lehetséges

Időtartam: „fordítás” 5–10 perc, megbeszélés 10–15 perc/párbeszéd

A gyakorlat menete:

1. Kérjük meg két diákot, hogy olvassák fel a kiválasztott párbeszédet magyarul.

2. Kérdezzük meg a csoportot, hogy el tudják-e képzelni azt a szituációt, amikor ez a párbeszéd a célnyelven hangzik el. Valószínűleg azt fogják mondani, hogy igen.

3. Kérjük meg a diákokat, hogy fordítsák le a párbeszéd mondatait. Fogadjunk el több változatot is, ha azok nyelvtanilag és lexikálisan helyesek, de a lefordított mondatok ne kerüljenek a táblára, és a diákok se írják le azokat. Ez legyen közös osztálymunka, ne párokban vagy csoportokban dolgozzanak a diákok.

4. Mondjuk el a diákoknak, hogy amit együtt lefordítottak, az még mindig furcsán hangozna egy, a célnyelvet anyanyelvként beszélő hallgató fülének. A diákok próbálják meg kitalálni, hogy miért.

5. Vezessük rá a diákokat, és beszéljük meg velük, hogy a közvetlenség, nyers fogalmazás, panaszkodás, személyeskedés, pesszimista hozzáállás, vagy a témaválasztás (a kiválasztott párbeszédtől függően), lehet, hogy nem mindenhol elfogadott viselkedés.

6. Csoportokban próbáljanak a diákok olyan párbeszédet alkotni, amely elfogadható lenne az adott szituációban, majd néhány párbeszédet hallgassunk meg közösen is.

7. Ha semmiképp nem lehet alternatív párbeszédet írni (pl. az 1. szöveg angolul nem létezhet), akkor problémamegoldó feladat keretében találják ki, hogy miként lehetne elkerülni vagy megoldani a helyzetet.

További lehetőség: Változtassuk meg az órán alkotott alternatív párbeszéd egy elemét, például az egyik résztvevőt vagy a szituáció egy elemét. Házi feladatként írjanak a diákok az új szituációra alkalmazott párbeszédet

Változat: –

Megjegyzés: A példában használt első szöveg magyarul is kicsit túlzás, de angolul elképzelhetetlen lenne: Tanár-diák kapcsolatban egy diák nem kereshet ennyi kifogást, nem kérhet ennyi szívességet és kivételezést. A második beszélgetés negatív hozzáállást mutat, és a résztvevők bántó megjegyzéseket is tesznek. Ez a fajta őszinteség sok kultúrában nem kívánatos.

Forrás: Holló és Lázár (2000a: 83-84)

7. fejezet

UGYANAZ MÁSKÉPP

Kulturális cél:

Országismeret: szókincs kulturális konnotációja, illetve a felhasznált kép vagy szöveg tartalmától függő civilizációs témakörök

Viselkedési minták: a felhasznált kép vagy szöveg tartalmától függ

Szövegkezelés: A bemutatandó nyelvi elemtől függően párbeszéd vagy írott szöveg tulajdonságainak megismerése.

Készségek: kultúrák, szokások, nyelvhasználat összehasonlítása

Nyelvi cél: a bemutatandó nyelvi elemtől függően szókincs- és beszédképesség-fejlesztés

Kellék: képek és/vagy szövegek, melyek azt illusztrálják, hogy ugyanaz a jelenség más kultúrákban mást jelent, illetve fordítva: ugyanazt a dolgot másként fejezik ki

Példa: Egy nemzetközi bank két hirdetése. (12. ábra és 13. ábra)

1. kenyér: a Fülöp-szigeteken, Indiában, Németországban

2. szöcske: Az Egyesült Államokban – kártevő, Kínában – házi kedvenc, Észak-Thaiföldön – előétel

Mindkét hirdetés közös szövege:

Soha ne becsüld alá a helyi tudás fontosságát!

Ahhoz, hogy valóban megérts egy országot és a kultúráját, részévé kell válnod.

Ezért van az HSBC banknak több országban fiókja, mint bárki másnak. És minden fiókunkban helyi munkatársak dolgoznak. Az ő ismereteik teszik lehetővé számunkra, hogy felismerjünk olyan pénzügyi lehetőségeket, amelyek az idegenek számára láthatatlanok. Ezek a lehetőségek azonban nemcsak a helyi ügyfeleinket szolgálják. Az újításokat és ötleteket az egész HSBC hálózatban megosztjuk, így minden ügyfelünk élvezheti azok előnyeit.

Gondoljon rá úgy, mint az egész világot behálózó helyi tudásra.

HSBC – A világ helyi bankja

Gyakorlat típusa: teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat és csoportmunka

Időtartam: 2 tanórán 15–30 perc

A gyakorlat menete:

1. Kérjük meg a diákokat, hogy mondják el, mi jut eszükbe arról a szóról, hogy kenyér. Ha lényeges, írjuk fel az asszociációkat a táblára. Feltétlenül essék szó a különféle kenyerekről. Mutassuk meg a különböző helyeken szokásos kenyerek képét (12. ábra). Hasonlítsuk össze őket. Beszélgethetünk a különböző formákról, alapanyagokról, de ne felejtsük: a funkció ugyanaz. Megemlíthetjük azt is, milyen furcsának tűnhetnek először az ismeretlen ízek. Kérdezzük meg, tapasztaltak-e már ilyet a diákok.

2. Most említsük meg azt a nyelvhasználati helyzetet, amivel foglalkozni szeretnénk, pl. üdvözlés, céltalan baráti beszélgetés, ügyintézés, panaszos levél stb. Ha a diákok találkoztak már ilyennel a célnyelvben, akkor kérjük meg őket, hogy hasonlítsák össze az anyanyelvi és célnyelvi beszélgetés, levél stb. szokásos formáját. A végén összegezzük együtt a különbségeket.

2. a) Ha a diákok most találkoznak először az adott nyelvi megnyilvánulással, akkor hangfelvétel vagy írott szöveg segítségével mutassuk be, majd csoportokban gyakoroltassuk azt. Végül közösen beszéljük meg az anyanyelvi és a célnyelvi szokások közötti különbségeket.

3. Az összehasonlítás lezárásakor utaljunk vissza a többféle kenyérre és arra, hogy más a formájuk, de ugyanaz a funkciójuk. Mindez párhuzamba hozható azzal, hogy két nyelvben ugyanazt a dolgot másképp fejezzük ki.

A következő lépéseket a következő órák egyikén érdemes elvégezni:

4. Kérjük meg a diákokat, hogy mondják el, mi jut eszükbe arról a szóról, hogy szöcske. Ha lényeges, írjuk fel az asszociációkat a táblára. Valószínűleg semleges dolgokat fognak mondani.
 5. Mutassuk meg a szöcskés hirdetést (13. ábra), és mondjuk el, hogy a szöcske azokban az országokban egészen mást jelent. A diákoktól valószínűleg érdekes megjegyzések érkeznek majd arra vonatkozóan, hogy ezek a jelentések milyen meglepőek.
 6. Mutassuk be azt a nyelvi elemet, amivel foglalkozni szeretnénk. Olyan elemet válasszunk, amelynek szó szerinti jelentése azonos az anyanyelvben és a célnyelvben, de más a funkciója. (Pl.: *Hogy vagy?* – ez lehet komoly kérdés, vagy beszélgetést kezdeményező klisé.) Különféle szituációk segítségével érzékeltsük az adott nyelvi elem használati különbségét a két nyelvben. Hagyjuk, hogy a diákok maguk fedezzék fel a különbségeket.
 7. Csoportokban gyakoroltassuk a kiválasztott nyelvi elem célnyelvi használatát.
 8. Összefoglalásként utaljunk arra, hogy a nyelvek közötti különbségek miatt teljesen természetes, ha ugyanazt a funkciót más formában kell kifejezni, vagy épp ellenkezőleg, az azonos forma más jelentést vagy funkciót takar. Adjunk példát arra, milyen félreértések származhatnak abból, ha ezt nem tartjuk szem előtt.
- További lehetőség:** Ha a példában bemutatott hirdetéseket használjuk, érdekes beszélgetést kezdeményezhetünk a hirdetés hatékonyságáról, valamint a helyi és globális értékek összevetéséről.

Változat: –

Megjegyzés: –

PHILIPPINES
Bread

INDIA
Bread

GERMANY
Bread

Never underestimate the importance of local knowledge.

To truly understand a country and its culture, you have to be part of it.

That's why, at HSBC, we have local banks in more countries than anyone else. And all of our offices around the world are staffed by local people.

It's their insight that allows us to recognise financial opportunities invisible to outsiders.

But those opportunities don't just benefit our local customers.

Innovations and ideas are shared throughout the HSBC network, so that everyone who banks with us can benefit.

Think of it as local knowledge that just happens to span the globe.

HSBC
The world's local bank

Issued by HSBC Holdings plc

12. ábra – „Ugyanaz Másképp” gyakorlat illusztrációja 1.

USA
Pest

CHINA
Pet

NORTHERN THAILAND
Appetiser

Never underestimate the importance of local knowledge.

To truly understand a country and its culture, you have to be part of it.

That's why, at HSBC, we have local banks in more countries than anyone else. And all of our offices around the world are staffed by local people.

It's their insight that allows us to recognise financial opportunities invisible to outsiders.

But those opportunities don't just benefit our local customers.

Innovations and ideas are shared throughout the HSBC network, so that everyone who banks with us can benefit.

Think of it as local knowledge that just happens to span the globe.

HSBC
The world's local bank

Illustration by HSBC Holdings plc

13. ábra – „Ugyanaz Másképp” gyakorlat illusztrációja 2.

8. fejezet

HOGYAN MONDJAM?

Kulturális cél:

Országismeret: esetleges, a gyakorlat témájától függ.

Viselkedési minták: Bármilyen nyelvi funkció és a hozzátartozó viselkedési minták – ez a gyakorlat fókusza.

Szövegkezelés: párbeszéd alkotás, anyanyelvi és célnyelvi szövegek összehasonlítása

Készségek: tudatosság fejlesztése

Nyelvi cél: Nyelvi funkciók gyakorlása: üdvözlés, beszélgetés kezdeményezése, társalgás, véleménykérés és -kifejtés, egyetértés, egyet nem értés, kritika, beszélgetés irányítása, közbeszólás, kérdés, visszautasítás, tanácskérés és -adás, panaszkodás, vigasztalás, köszönet, elismerés, bocsánatkérés, dicséret, biztatás, elbúcsúzás, telefonálás stb.

Kellék: Mintaként használható írásos vagy hangzó szövegek (párbeszéd vagy beszélgetés) a kiválasztott nyelvi funkció illusztrálására.

Példa: –

Gyakorlat típusa: pár- vagy csoportmunka, végül teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat

Időtartam: a helyzettől függ – lásd a gyakorlat menetét

A gyakorlat menete:

A gyakorlat kétféleképpen használható: Ha az adott nyelvi funkció új, és ha már önállóan tudják használni a nyelvi funkciót, vagy ismétléskor.

Ha új anyagról van szó:

1. Mutassuk be a párbeszédet vagy beszélgetést, és végezzünk el vele minden olyan lépést, amit egy új nyelvi elem bemutatásakor megteszünk (bemutató – gyakorlás – önálló használat).
2. Ezután a diákok kis csoportban dolgozzanak. Mutassunk be hasonló szövegeket, és kérjük meg a diákokat, hogy a különböző verziókat hasonlítsák össze a szövegek elemeinek funkciója szerint. Például: Melyik a legszókimondóbb kritika? Melyik kritika tartalmaz dicséretet vagy javaslatot is? Vajon mi ennek a szerepe? Melyik kritika bántó és melyik nem az? Mi teszi elfogadhatóbbá az egyiket? stb.
3. A kiscsoportos megbeszélés után következzen egy összegző beszélgetés az egész csoporttal, amikor azt is meg lehet beszélni, hogy a célnyelvi párbeszéd miben térnek el a magyar retorikai szokásoktól.

Ha önálló használatot gyakoroltatunk vagy ismétléskor használjuk a gyakorlatot:

1. A diákok párban vagy kiscsoportban dolgoznak. Mindenki kap egy helyzetleírást az adott nyelvi funkció témakörében. Például: Egy főnök a beosztottját kritizálja. Adjunk hozzá valamennyi információt a helyzet háttéréről, a szereplőkről, az okokról.
2. Minden pár vagy csoport feladata, hogy megalkosson egy párbeszédet vagy beszélgetést, ami elhangozhatna ebben a helyzetben.
3. Ha mindenki kész, a párok/csoportok előadják az elkészült szövegeket.
4. Ezután az egész csoport együtt beszélje meg, mik voltak a jó szövegrészek, és mit kellene még csiszolni. A megbeszélés legyen külön szempont, hogy az egyes elemek hogyan szolgálták a kommunikáció menetét.

További lehetőség: Összehasonlíthatjuk az adott nyelvi funkció retorikai konvencióit magyarul és a célnyelven. Ha a tanulók elég jól ismernek egy másik idegen nyelvet is, vagy van közöttük más anyanyelvű, ezeket a nyelveket is bevonhatjuk az összehasonlításba.

Változat: –

Megjegyzés: –

Forrás: –

8. fejezet

ÖSSZERAKÓS

Kulturális cél:

Országismeret: a felhasznált szöveg tartalmától függ.

Viselkedési minták: a felhasznált szöveg tartalmától függ.

Szövegkezelés: szövegkohézió, szövegszerkesztés

Készségek: tudatosság fejlesztése

Nyelvi cél: szövegkohézió szempontjából fontos nyelvi elemek felismerése, szövegszerkesztés

Kellék: Egy vagy több, 1–2 oldalas célnyelvi szöveg bekezdésekre vágva. Vigyázat: a szöveget ne lehessen a vágási vonalak segítségével összerakni! A szöveg kötődhet a tanmenetben éppen aktuális témához, de választhatunk országismereti témájú cikket is.

Példa: –

Gyakorlat típusa: pár- vagy csoportmunka, végül teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat

Időtartam: a szöveg nehézségétől és hosszától függően 5 –10 perc, a megbeszélés kb. 5 perc

A gyakorlat menete:

1. Párok vagy kisebb csoportok dolgozzanak együtt.
 2. Minden pár/csoport kapjon egy példányt a bekezdésekre vágott szövegből.
 3. A feladat, hogy rakják a bekezdéseket olyan sorrendbe, hogy koherens és kohézív szöveg keletkezzen. Kérjük meg a diákokat, hogy jelöljék meg a bekezdésekben azokat a szavakat és kifejezéseket, amelyek segítettek eldönteni, hol van az egyes bekezdések helye.
 4. Amikor a tanulók elkészültek, mindenki járjon körbe, és nézze meg, hogy egyformák vagy különbözőek a szövegek.
 5. A teljes csoport beszélje meg, hogy az esetlegesen különböző verziók közül melyik a legjobb, egyáltalán lehet-e több jó megoldás, és hogy milyen nyelvi elemek jelzik az egyes bekezdések összetartozását. Ezután a szövegben található többi kohéziót teremtő nyelvi elemről is lehet beszélni.
 6. Ha a megbeszélés során nem került elő, hogy az egyes bekezdéseknek mi a funkciója, akkor ezt külön beszéljük meg. Arról is ejtsünk szót, vajon magyarul hasonló lenne-e egy azonos témájú szöveg vagy sem.
- További lehetőség:** Ha találunk ugyanarról a témáról ugyanolyan műfajú és hasonló terjedelmű magyar nyelvű szöveget, hasonlítsuk össze a célnyelvi és az anyanyelvi szöveg szerkezetét és az egyes részek funkcióját. Lehetőleg ne idegen nyelvről fordított szöveget, hanem eredetileg is magyarul íródottat használjunk.

Változat: Nehezebb a feladat, ha két azonos témájú szöveg összekevert bekezdéseit kapják meg a diákok, mert akkor azt is meg kell állapítaniuk, melyik bekezdés melyik szöveg része. Vigyázzunk, hogy azonos betűtípusú és nyomtatási képű szövegeket használjunk, nehogy az eltérő betűk alapján döntsenek a tanulók.

Megjegyzés: –

Forrás: –

8. fejezet

JAVÍTSUK KI!

Kulturális cél:

Országismeret: esetleges, a gyakorlat témájától függ

Viselkedési minták: esetleges, a gyakorlat témájától függ

Szövegkezelés: célnyelvi szövegszerkezet, retorikai konvenciók gyakorlása

Készségek: tudatosság fejlesztése

Nyelvi cél: Írásbeli műfajok (levél, fogalmazás, esszé, motivációs levél, üzleti ajánlat stb.) szokásos szerkezetének és funkcionális elemeinek tudatosítása.

Kellék: A kiválasztott szövegtípusból egy jó és egy rossz példa. A rossz példa lehet egy külön erre a célra írt szöveg vagy egy korábbi diák írása – természetesen név nélkül –, amelyben azonban a nyelvhasználati hibákat javítsuk ki. A rossz szöveg néhány szóba jöhető jellemzője: túl rövid vagy hosszú; hiányzik belőle egy fontos funkcionális elem; a gondolatok nem logikusan követik egymást stb.

Példa: –

Gyakorlat típusa: pár- vagy csoportmunka, végül teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat

Időtartam: A szövegek hosszától (is) függ, de kb.15 perc.

A gyakorlat menete:

1. Párok vagy kisebb csoportok dolgozzanak együtt.
2. Minden pár/csoport kapjon egy példányt a „rossz” szövegből.
3. A feladat, hogy javítsák ki a szöveget, különösen figyelve a szövegszerkezetre.
4. Ha elkészültek, mindenki nézze meg a javított szövegeket, és jegyezze fel a neki tetsző és nem tetsző megoldásokat.
5. A teljes csoport beszélje meg az írás folyamán és az elkészült szövegek olvasásakor szerzett tapasztalatokat.
6. Ezután a diákok kapják meg a „jó” szöveget, és a beszélgetés folytatásában ezt is vonják be az összehasonlításba, de nem mint **a** jó megoldást, hanem mint **egy** lehetséges jó megoldást.

További lehetőség: Összehasonlíthatjuk az adott nyelvi funkció retorikai konvencióit magyarul és a célnyelven. Ha a tanulók elég jól ismernek egy másik idegen nyelvet is vagy van közöttük más anyanyelvű, ezeket a nyelveket is bevonhatjuk az összehasonlításba.

Változat: –

Megjegyzés: –

Forrás: –

9. fejezet

GESZTUSOK

Kulturális cél:

Országismeret: testbeszéddel kapcsolatos vélekedések

Viselkedési minták: testbeszéd

Szövegkezelés: –

Készségek: részletek megfigyelése

Nyelvi cél: Különféle helyzetek pontos leírása (vö. képleírás kép nélkül), információszerzés a gesztusokról olvasott vagy hallott szöveg alapján, beszélgetés a gesztusok fontosságáról, összehasonlítás.

Kellék: gesztusokat ábrázoló fénykép, vagy erről szóló olvasásra vagy hallás utáni megértésre alkalmas szöveg

Példa: egy nemzetközi bank hirdetése. (14. ábra)

A hirdetés szövege:

Egyiptomban: Türelem!

Olaszországban: Pontosan mire gondolsz?

Görögországban: Tökéletes!

Soha ne becsüld alá a helyi tudás fontosságát!

Ahhoz, hogy valóban megérts egy országot és a kultúráját, részévé kell válnod.

Ezért van az HSBC banknak több országban fiókja, mint bárki másnak. És minden fiókunkban helyi munkatársak dolgoznak. Az ő ismereteik teszik lehetővé számunkra, hogy felismerjünk olyan pénzügyi lehetőségeket, amelyek az idegenek számára láthatatlanok. Ezek a lehetőségek azonban nemcsak a helyi ügyfeleinket szolgálják. Az újításokat és ötleteket az egész HSBC hálózatban megosztjuk, így minden ügyfelünk élvezheti azok előnyeit.

Gondoljon rá úgy, mint az egész világot behálózó helyi tudásra.

HSBC – A világ helyi bankja

Gyakorlat típusa: teljes osztályt és csoportokat is foglalkoztató gyakorlat

Időtartam: 20 perc

A gyakorlat menete:

1. Mutassuk meg a kiválasztott gesztust a diákoknak, és kérdezzük meg, mit jelent.
2. Beszéljük meg a válaszokat, és kérdezzük meg, tudják-e, mikor szokták használni a gesztust, ki használja stb.
3. Kérdezzük meg, hogy szerintük mindenütt ugyanazt jelenti-e ez a gesztus. Tudnak-e más jelentéséről?
4. Mutassuk meg a fényképet, vagy olvassuk / hallgassuk meg a szöveget, amely azt demonstrálja, hogy ennek a gesztusnak más-más helyen más a jelentése. Ha különbség van a gesztus anyanyelvhez és célnyelvhez kötődő használatában, beszéljük meg azt.
5. A diákok csoportokban találjanak ki / írjanak egy szituációt, amikor a kérdéses gesztust valaki a célnyelvben használja.
6. Kérdezzük meg, kerültek-e már a diákok kellemetlen helyzetbe egy félreértett gesztus miatt, vagy láttak-e ilyet filmen.
7. Kérjük meg a diákokat, hogy soroljanak fel néhány általuk ismert gesztust az anyanyelvi és a célnyelvi környezetből.
8. Beszélgessünk a gesztusok szerepéről, arról, hogy hogyan lehet megtudni, mi lehet bántó, mi kötelező, mi az, amit csak meg kell érteni, mit kell aktívan használni stb.

További lehetőség: A diákok gyűjthetnek érdekes/hasznos gesztusokat. Filmekben látott gesztusokat írjanak le úgy, hogy közben a pontos szituációt is leírják. Ehhez külön szempontokat is adhatunk: gyűjtsenek

olyan gesztusokat, amelyek érzelmeket fejeznek ki, amelyek utasítanak, amelyek két ember kapcsolatáról árulkodnak stb.

Változat: –

Megjegyzés: –

Forrás: –

EGYPT

Be patient

ITALY

What exactly do you mean?

GREECE

That's just perfect

Never underestimate the importance of local knowledge.

To truly understand a country and its culture, you have to be part of it.

That's why, at HSBC, we have local banks in more countries than anyone else. And all of our offices around the world are staffed by local people.

It's their insight that allows us to recognise financial opportunities invisible to outsiders.

But those opportunities don't just benefit our local customers.

Innovations and ideas are shared throughout the HSBC network, so that everyone who banks with us can benefit.

Think of it as local knowledge that just happens to span the globe.

HSBC
The world's local bank

Issued by HSBC Holdings plc

9. fejezet

VAN KÉPEM HOZZÁ!

Kulturális cél:

Országismeret: a fényképektől függ

Viselkedési minták: testbeszéd, gesztusok

Szövegkezelés: szóbeli és írásbeli elbeszélés

Készségek: megfigyelés, elemzés

Nyelvi cél: A testbeszéd és gesztusok szóincse, képleírás, történetmesélés és -írás, összehasonlítás.

Kellék: Olyan fénykép, amely egymással kommunikáló embereket ábrázol, és ismerjük, vagy nagyon részletesen el tudjuk képzelni a helyzet hátterét.

Példa: fényképek (16. ábra) 1. üzemi vita, 2a fiú és lány, 2b fiú és lány

Gyakorlat típusa: teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat és csoportmunka

Időtartam: 20–30 perc

A gyakorlat menete:

1. Mutassuk meg az osztálynak a kiválasztott képet.
2. Osszuk a diákokat csoportokra. Lehetőleg jusson minden csoportnak egy-egy példány. Kérjük meg a diákokat, hogy találják ki, mi történik a képen, és indokolják meg, miért gondolják így.
3. Hallgassuk meg a csoportok történeteit. Figyeljünk arra, hogy az indoklásokban szerepel-e nonverbális kommunikációt értelmező magyarázat. Összegezzük ezeket, és ha kimaradt valami, egészítsük ki a listát.
4. Válasszuk ki a nonverbális kommunikáció egyik területét (ami valamilyen módon csatlakoztatható a fényképhez), és bővítsük ki a kontextust. Beszélgessünk erről a diákokkal, hasonlítsuk össze az anyanyelvi és célnyelvi kultúrához kötődő szokásokat.
5. Házi feladatként a diákok írjanak le személyes vagy filmélményt a nonverbális kommunikáció valamely területéről.

További lehetőség: A diákok gyűjthetnek további érdekes képeket, amelyeket közösen megbeszélhetünk.

Változat: Ha irányítani akarjuk a diákok munkáját, tegyünk fel kérdéseket. A példában szereplő 1. képhez például a következőket: Békés jelenet ez vagy valami konfliktust látunk? (Lehetne békés megbeszélés is, de akkor miért van ott egy sheriff? – ezt még az elmosódott képen is jól mutatja a jelvénye.) Kik a beszélgető felek? Van-e közöttük konfliktus? A beszélgetők közül kié az aktívabb szerep? Dühösen beszélnek-e egymással?

Megjegyzés:

A nonverbális kommunikáció néhány szempontja a példákban szereplő képeken:

1. kép: öltözet és személyes tárgyak: sheriff, a mellette álló valószínűleg munkás, a két beszélgető valószínűleg főnök.

testbeszéd: A két beszélő között nincs nagy távolság. Erősen koncentrálnak valamire, a beszélgetés fontos számukra. A baseball sapkás férfi gesztikulálva magyaráz, szoros szemkontaktust tart fenn a partnerével; a nő feszülten figyel, a testéhez közeli kartartása arra utalhat, hogy kicsit mintha védekezne, kezében ceruza van, valószínűleg jegyzetel, és bizonyára nem fog hallgatni, hanem elmondja majd a saját véleményét is. Az is lehet, hogy ő a kérdező, akinek a férfi beszámol valamiről.

2a és 2b kép: Érdekes összehasonlítani a két képet. 2a: bár azonos magasságban van a fejük, a lány elfordítja a fejét, nem akar kommunikálni. A felsőteste és lábai azért a fiú felé fordulnak, valószínűleg nincs nagy harag köztük, de nem felhőtlen a kapcsolat. A fiú nagyon figyel a lányra, valószínűleg szeretné meggyőzni valamiről. Keleti kultúrák szempontjából a szemkontaktus hiánya kifejezetten a jó erkölcs jele.

2b: Bár nagy a távolság a fiú és a lány feje között, a szemkontaktus igen erős. Nyitottnak látszanak egymás iránt.

Forrás: –

1. kép – üzemi vita

(forrás: Curry, Dean [1988: 29]. *Close-Up – A Photomotivational Text. Writing Activities for English as a Foreign Language*. Washington: USIA)

2a kép. fiú és lány

(forrás: Ramsey, Gaynor [1987: 30]. *Images*. Harlow: Longman.)

2b kép. fiú és lány (forrás: ismeretlen)

16. ábra – „Van képem hozzá!” gyakorlat illusztrációja

10. fejezet

FORGATÓKÖNYV

Kulturális cél:

Országismeret: a felhasznált témától és helyzettől függ

Viselkedési minták: a kulturális különbségek lehetőségének felismerése és kezelése

Szövegkezelés: párbeszéd írása

Készségek: az interkulturális kommunikatív kompetencia tudatosítása és gyakorlása

Nyelvi cél: Bármilyen párbeszédben előforduló nyelvi elem gyakoroltatható a feladattal. A párbeszédet előkészítő és megbeszélő fázisban emberek és helyzetek leírása, jellemzése, valamint érvelés, vita, találgatás gyakorolható.

Kellék:

- helyzetkártyák különféle emberek megjelölésével, vagy fényképek látványosan különböző emberekről
- kérdéssor a jelenet megtervezéséhez

Példa:

Helyzetkártyák:

- Géza, aki vegetáriánus és Mari, aki imádja a sült húst és grillpartit
- Johannes, aki havasi kürtöket készít, és Franz, aki egy futballcsapat könyvelője
- Louise, az állatvédő, és Olaf, a nerctenyésztő
- Adhatunk olyan szókártyákat is, amelyek a célnyelvi kultúrákban élő embereket sorolnak fel.

Kérdéssor a tervezéshez:

- Kik ezek az emberek?
- Milyen a személyiségük, hátterük, mik a legfontosabb tulajdonságaik?
- Milyen témáról tudnak beszélgetni?
- Milyen témát ajánlatos kerülniük vagy óvatosan megközelíteniük?
- Miből adódhat közöttük konfliktus?
- Hogyan tudják ezt megelőzni vagy enyhíteni? Hogyan tudják megbeszélni a véleménykülönbségeiket?
- Érdekesek lesznek-e egymás számára?

Gyakorlat típusa: pár- vagy csoportmunka, teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat

Időtartam: 30–40 perc

A gyakorlat menete:

1. Osszuk a diákokat 2–3 fős csoportokra, és minden párnak vagy csoportnak adjunk egy helyzetkártyát vagy egy fényképet, amelyen két ember szerepel, és egy kérdéssort.
2. Mondjuk el, hogy minden csoport filmforgatókönyvet fog írni. Az alaphelyzet ez: Ezek az emberek véletlenül együtt utaznak egy vasúti kocsiban, és a hosszú úton beszélgetnek. A diákoknak az lesz a dolguk, hogy a szereplőket személyiséggel ruházzák fel, eldöntsék, miről beszélgessenek, miből adódhat köztük konfliktus, hogyan tudják a véleménykülönbségeket megbeszélni és tisztázni, érdekessé válnak-e egymás számára ahhoz, hogy az utazás után is kapcsolatban maradjanak stb. Ez tehát a tervezési szakasz, nem kell még megírni a szereplők közötti párbeszédet.
3. A kérdéssor segítségével a diákok párokban/csoportokban előkészítik a jelenetet.
4. A párok/csoportok az egész osztály előtt ismertetik az előkészített jelenet vázlatát. Egymást végighallgatva hozzátehetnek még egy-egy új ötletet a terveikhez. A tervek kapcsán beszéljünk meg néhány olyan dolgot, ami hozzásegít az interkulturális kompetencia fogalmának jobb megértéséhez.
5. Órán vagy házi feladatként a diákok írják meg a forgatókönyvet, azaz írjanak párbeszédet a két szereplő között.

6. A kész párbeszédet olvassák fel, vagy tegyék ki a tanterem falára, hogy mindenki elolvashassa.

7. Beszéljük meg, hogy a párbeszédet mit árulnak el a szereplők interkulturális kommunikációjáról.

További lehetőség: Kérjük meg a diákokat, hogy képzeljék el, hogy ők is a szereplőkkel együtt utaznak. Hogyan alakulna akkor a beszélgetés? Először mondják el az elképzeléseiket, aztán írják át a párbeszédet.

Változat: Ha minden pár/csoport ugyanazt a helyzetkártyát vagy képet kapja, akkor érdekes összehasonlítani, hogy ugyanabból a kiinduló pontból hányféle változat születik.

Megjegyzés: A forgatókönyv alaphelyzetét és a szereplőket úgy határozzuk meg, hogy a gyakoroltatni kívánt nyelvi elem természetes módon előfordulhasson benne. Ha például közvetett beszédet akarunk gyakoroltatni, az egyik szereplő lehet egy kicsit nagyothalló. Ha a régmúltat, akkor egy idős és fiatal ember beszélgethet egy fotóalbum fölött.

Forrás: –

11. fejezet

AMIKOR ÉN...

Kulturális cél:

Országismeret: csak esetleges, a diákok példáitól függ

Viselkedési minták: beilleszkedés, akkulturáció

Szövegkezelés: nyilvános beszéd, prezentáció, írott beszámoló szerkesztése

Készségek: megfigyelés, elemzés, következtetés, alkalmazkodás

Nyelvi cél: irányított fogalmazás írása vagy kiselőadás tartása, tapasztalatcsere, összehasonlítás, szókincsfejlesztés, múlt idő gyakorlása

Kellék: Különböző eseményeket tartalmazó lista, a feldolgozást segítő kérdéssor.

Példa:

Lista:

elköltöztünk, iskolába kezdem járni, új iskolába kerültem, új munkahelyem lett, külföldön turistáskodtam, külföldre költözött a család, vidékre/nagyvárosba költöztünk,

Kérdések:

- Milyen volt, amikor....?
- Milyenek voltak az első benyomások?
- A kellemes vagy kellemetlen élmények voltak meghatározóbbak?
- Mik voltak a kellemes élmények?
- Volt-e olyan, ami érdekes vagy furcsa volt?
- Mik voltak a kellemetlen élmények? Mennyi ideig tartottak?
- Hogyan oldódtak meg a problémák/konfliktusok?
- A tapasztalatok hasznosak voltak-e később, új közösségbe való kerüléskor?

Gyakorlat típusa: A felkészülés egyéni feladat, de lehet házi feladat is. A kiselőadásokat az egész osztály meghallgatja. Ha fogalmazást írtak, akkor azokat minél többen elolvassák.

Időtartam: Attól függ, hány kiselőadás hangzik el, vagy hány fogalmazást beszélünk meg.

A gyakorlat menete:

1. Osszuk ki vagy vetítsük ki az események listáját, és kérjük meg a diákokat, hogy válasszanak egy olyan eseményt, amelyre jól emlékeznek, és amelyről be tudnának számolni a többieknek is.
2. Osszuk ki a kérdéseket, és magyarázzuk el, hogy itt nem kérdés-felelet gyakorlatról van szó, hanem a kérdések segítségével kiselőadást kell tartaniuk a választott eseményről. A kiselőadás hosszát a diákok korához és nyelvi szintjéhez szabjuk 2–4 percben.
3. A felkészülés egyéni feladat, de házi feladat is lehet. Lényeges, hogy a prezentációt szabadon kell elmondani, előre megírt szöveget felolvasni nem szabad. Vázlatot azonban használhatnak.
4. Hallgassunk meg néhány kiselőadást, és beszéljük meg őket. A megbeszélés során engedjünk teret a hasonló élmények összehasonlításának. Az elmondott történetek alapján segítsünk a diákoknak megérteni az akkulturáció fogalmát és folyamatát. Beszéljük meg, hogyan sikerültek az előadások. Elsősorban az előadások logikus szerkezetére és az előadásmóddal foglalkozunk. (Ha a felkészülés házi feladat volt, akkor ez a lépés a következő órán történik.)
5. Bizonyára nem lesz idő mindenki előadásának meghallgatására. Kérjük meg a diákokat, hogy házi feladatként az órán elhangzott előadások megbeszélésének alapján írják le azt, amit elmondtak volna.

További lehetőség: –

Változat: Kiselőadás helyett kérhetünk fogalmazásírást is. Azonban ebben az esetben se maradjon el a közös megbeszélés. Ez úgy történhet meg, hogy a fogalmazásokat kiragasztjuk a falra, és mindenki elolvas 2, 3 vagy 4 fogalmazást. Ezután következhet a megbeszélés.

Megjegyzés: Ha a diákok által már átélt helyzeten keresztül beszéljük meg az akkulturáció lényegét és folyamatát – hiszen költözés, iskola- vagy munkahelyváltáskor is hasonló tapasztaltak –, megkönnyítjük, hogy tudatosabban éljék át az interkulturális kommunikációban rájuk váró tanulási folyamatot, és elkerüljék a nagyobb konfliktusokat.

Forrás: –

12. fejezet

A MARSLAKÓ KÉPESLAPJA

Kulturális cél:

Országismeret: csak esetleges, a felhasznált szöveg tartalmától függ

Viselkedési minták: csak esetleges, a felhasznált szöveg tartalmától függ

Szövegkezelés: leírás

Készségek: megfigyelés, elemzés,

Nyelvi cél: tárgyak és jelenségek leírása, definiálása, szókincsfejlesztés

Kellék: Olyan célnyelvi szöveg, mely tárgyak vagy jelenségek definícióját, leírását tartalmazza. Legjobb, ha a szöveg nem tartalmazza a leírt dolog elnevezését. Ha mégis benne van a szövegben, töröljük ki. Jó, ha van a szövegben definiált jelenségeket ábrázoló rajz vagy kép is.

Példa: szöveg:

Craig Raine: Egy Marslakó levelezőlapot ír haza

A Gutenberg sokszárnyú madárgép,
mintázatát nagyra értékeli –

van, hogy megolvad tőle a szem,
máskor döcögve rázkódik a test.

Repülni nem láttam egyet se még,
de kézen üldögni annál többet.

Köd száll le: az ég elfáradt a repüléstől
és puha szerkezetét a földön pihenteti.

Olyankor elhomályosodik a világ
mint vékony papír alatt a satírozandó metszetek.

Esőnek hívják, amikor a föld televízió,
Tulajdonsága, hogy elsötétíti a színeket.

A T-model belülről zárt szoba –
a kulcsot elfordítják, elszabadul a világ,

fut, olyan gyorsan, hogy filmre veszik,
nehogy elvesszen belőle valami.

De az időt csuklóra kötik,
vagy dobozban tartják, s ott ketyeg türelmetlenül.

Az otthonokban kísértet alszik, kagylóba bújva,
aki akkor horkol, amikor felveszik.

Ha sír a szellem, szájhoz viszik
és hangokkal altatják újra el.

Később, ujjukkal csiklandozva,
szándékosan ismét felébresztik.

Csak a fiatalok szenvedhetnek
mások előtt. A többiek fenyítőszobába mennek

ahol csak víz van, de étel nincs,
zárt ajtó mögött társtalanul szenvedik a zajt.

Ez alól senki sem kivétel,
bár mindenkinek más szagú fájdalma van.

Éjjel, mikor minden szín
meghal, páronként visszavonulnak,

olvasnak, saját magukról, -
színeikkel, csukott szemhéj alatt.

– Zerkowicz Judit fordítása –

(A szöveg eredeti angol verziója a 2. számú függelékben található.)
Rajzok vagy képek: könyv, eső, autó, karóra, telefon, WC, álom/alvás

Gyakorlat típusa: egyéni és teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat

Időtartam: A szöveg hosszától és attól is függ, milyen részletesen beszélünk a definíciókról. Kb. 20–35 perc a feladattal foglalkozó órán, és kb. 10 perc a következő órán, amikor a házi feladatként megírt definíciókkal foglalkozunk.

A gyakorlat menete:

1. Osszuk ki vagy vetítsük ki a szöveget.
2. A diákoknak meg kell állapítaniuk milyen tárgyakról és jelenségekről van szó benne. Mindenki magában olvassa el a szöveget, és egyedül oldja meg a feladatot.
2. a) Ha a feladat nehéznek ígérkezik, adjunk vagy mutassunk rajzokat, és módosítsuk a feladatot úgy, hogy a rajzokat párosítsák a szövegben megjelenő leírásokkal.
3. A megoldást közösen beszéljük meg. A diákok párosítsák össze a megoldást azzal a szövegrésszel, amely a megoldásra utal. Beszéljük meg azt is, jó meghatározásokat adott-e a szerző.
4. A megoldásokon kívül a teljes szöveget dolgozzuk fel, külön figyelve az esetleges nyelvi nehézségekre.
5. Térjünk vissza a definíciókra és leírásokra. A diákokkal közösen állapítsuk meg, hogy mik egy jó leírás elemei. Beszéljük arról is, hogy másként kell definiálni egy dolgot, ha az, akinek szánjuk, nem ismeri azt, és másként, ha ismeri a jelenséget, csak a jelentést kifejező szót nem ismeri. Ismét másként írunk le valamit, ha egy számunkra ismeretlen tárgyat írunk le, amikor csak a megfigyelésünkre támaszkodhatunk.
6. Adjunk a diákoknak a tananyagban nemrég előfordult szavakat, és kérjük meg őket, definiálják ezeket. Tisztázzuk azt is, kinek a számára kell megmagyarázniuk e szavak jelentését. A definíciókat a diákok egyedül, esetleg párban írják. Néhány leírást az egész osztály meghallgathat. Ha van idő, hasonlítsuk össze a diákok meghatározását a szótári definícióval.
7. Mindenki gondoljon valami olyasmire, amit korábban nem ismertek és amit furcsának találtak. Adjanak róla leírást. A többiek próbálják kitalálni, miről lehet szó. Ha nem sikerül, szabad a gazda. Beszéljük meg együtt, jó volt-e a meghatározás.

További lehetőség: Házi feladat: A diákok nevezzenek meg két-három olyan dolgot, ami egy hozzánk érkező idegennek furcsa lehet. Próbálják azt az idegen szemszögéből leírni, majd a saját meghatározásukat is tegyék hozzá. A következő órán e rövid leírásokat kitalálendő feladványként adják fel egymásnak.

Változat:

- Ha a szöveg hangfelvételen is rendelkezésre áll, használhatjuk hallás utáni megértési gyakorlatként is a feladatot, de úgy, hogy az első két meghallgatás alatt ne olvashassák a tanulók a szöveget.
- A példában egy irodalmi szöveg szerepel. Érdekes lehetne néhány itt leírt dolgot összehasonlítani egy mindennapi céllal készült definícióval vagy leírással.

Megjegyzés: –

Forrás: Zerkowitz Judit ötlete és fordítása alapján

13. fejezet

PROJEKTMUNKA

Kulturális cél:

Országismeret: a feldolgozott témától függ

Viselkedési minták: a feldolgozott témától függ

Szövegkezelés: a feldolgozott témától függ

Készségek: önálló ismeretszerzés, kommunikációs készségek

Nyelvi cél: bemutató vagy kiselőadás tartása, összefoglaló írása

Kellék: –

Példa: –

Gyakorlat típusa: tanórán kívüli egyéni, pár- vagy kiscsoportos munka, órai beszámoló

Időtartam: tanórán kívül a témától és a tanulóktól függ, az órán 5–15 perc

A gyakorlat menete:

A projekt az egész félévre vagy kurzusra szól.

1. Az első két hét alatt beszéljünk többször is arról, hogy milyen kulturális vonatkozásai vannak az idegennyelvi kommunikációnak. (Illusztrációképpen használhatjuk az *1. ábrát*, vagy annak a diákok korához és szintjéhez igazított változatát.) Az éppen feldolgozott nyelvi anyagban mindig utaljunk arra, hogy milyen kulturális szempont kapcsolható hozzá.

2. A félévben fennmaradó időt heti vagy kétheti bontásban osszuk el a tanulók között, például úgy, hogy egy két- háromfős csoportra jusson egy hét. Annak a hétnek a kulturális tartalmáért az adott csoport lesz felelős.

3. A saját időszakában az adott csoportnak az a feladata, hogy az órán és a tankönyvben feldolgozott anyaghoz kapcsolódóan további kulturális információt szerezzen. Ezt tehetik együtt, de fel is oszthatják egymás között a témát részekre. Az önálló kutatás eredményét mindenki rövid, írásos összefoglalóban rögzíti, ahol feltünteti az információk forrásait is, az erre a célra kijelölt órán pedig kiselőadást tart a témájáról.

3. a) Ahhoz, hogy a diákok a feladatot el tudják végezni, tanári segítségre van szükségük: Ha a diákok igénylik, javasoljunk témákat, amiket kutathatnak, vagy amelyek alapján újabb ötleteik lehetnek. Segítsünk megfelelő információforrást találni könyvekben, újságokban vagy az interneten.

3. b) A félév elején tartsunk valamiről érdekes kiselőadást, amiben bemutatjuk, mit is várunk a diákoktól. Az előadás hosszát (2–5 perc) szabjuk a tanulók korához és szintjéhez. Fontos, hogy ez ne felolvasás, hanem szabadon tartott beszámoló legyen. Szemléltető eszközöket is használhatnak a tanulók, melyek használatát szintén mutassuk be.

4. Haladó csoportoknál a kiselőadást megbeszélés, vita is követheti.

5. Az írásos összefoglalókat juttassuk el minden tanulónak papírmásolatban vagy elektronikusan.

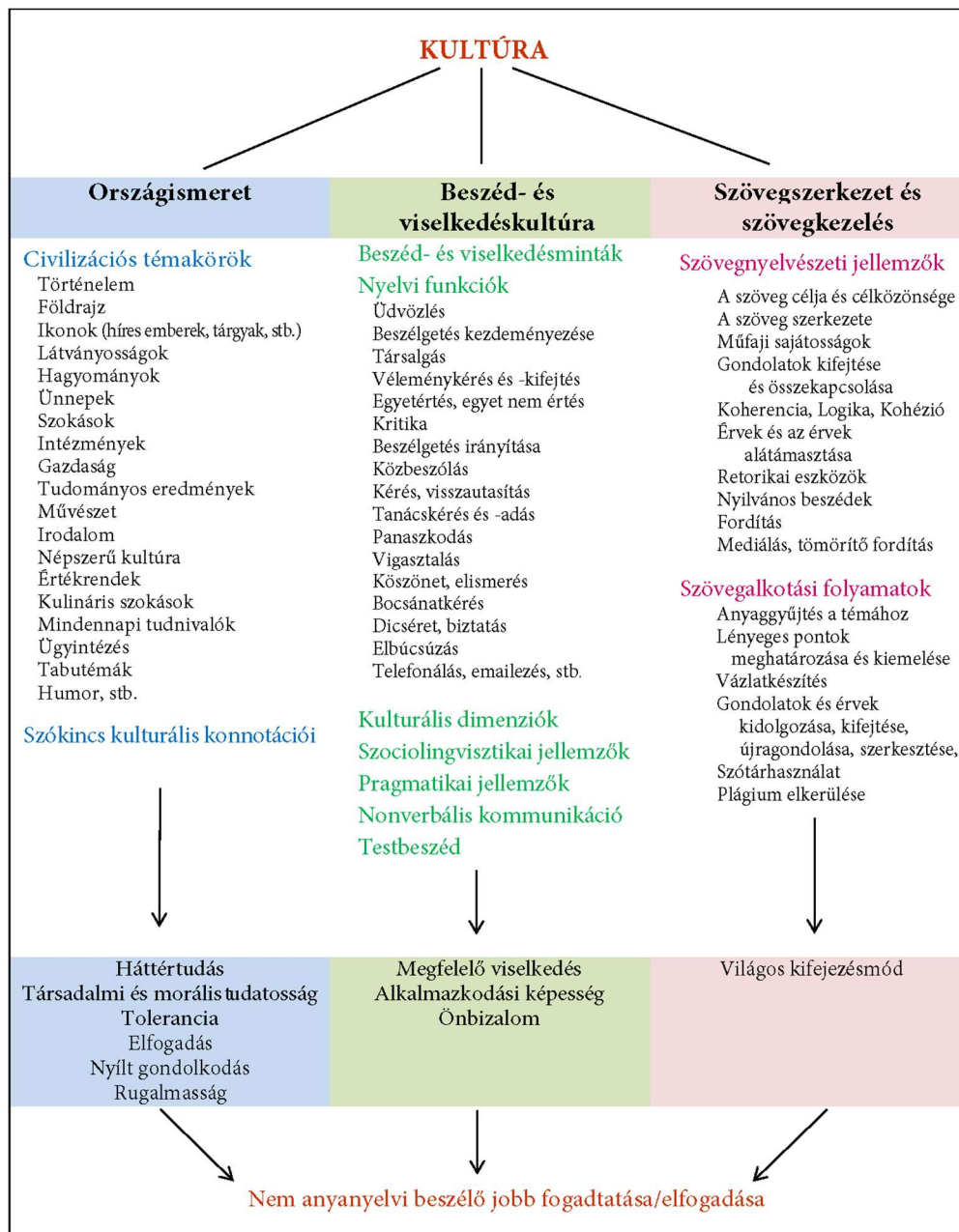
6. Az érdekes szemléltető anyagokat, posztereket tegyük ki az osztályterem falára.

További lehetőség: –

Változat: –

Megjegyzés: –

Forrás: –

13. fejezet

SZAPPANOPERA

Kulturális cél:

Országismeret: a feldolgozott témától függ

Viselkedési minták: a feldolgozott témától függ

Szövegkezelés: a feldolgozott témától függ

Készségek: ismeretek adaptálása, kulturális tudatosság fejlesztése

Nyelvi cél: a feldolgozott témától függ

Kellék: óráról órára változó

Példa: –

Gyakorlat típusa: óráról órára ismétlődő feladatkiegészítés, teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat / csoportmunka is lehetséges

Időtartam: óráról órára változó

A gyakorlat menete:

A projekt az egész félévre vagy kurzusra szól.

1. A félév elején a tananyaghoz kötődően közös szappanoperát kezdünk írni. Először a szereplőket találjuk ki. Alkossunk minél alaposabban kidolgozott személyiségeket. (Ez jó nyelvi feladat!) Adjunk minél szabadabb kezet a tanulóknak, de két dologra ügyeljünk: A szereplők legyenek életszerűek, és legyen közöttük a célkultúrát és a diákok saját kultúráját képviselő személy is.

2. Körvonalazzuk a szereplők háttérét, környezetét.

3. Találjunk ki néhány rövidebb történetet, melyben a személyek szerepelnek.

4. Ezután a szereplőket folyamatosan használhatjuk. Az órákon elvégzett nyelvi feladatokat alkalomadtán bővítjük ki, a szappanoperánk szereplőinek részvételével. Így készíthetünk párbeszédeket, írathatunk fogalmazást, tervezhetünk szerepjátékot, elmondathatjuk a szereplők véleményét valamilyen szövegről vagy eseményről. Ezzel a nyelvi feladatokhoz szociokulturális háttérrel adunk, ahol a szereplőknek megfelelően kell kommunikálniuk és viselkedniük.

5. Ha a diákok élvezik a feladatot, a jól sikerült történeteket, epizódokat egy nagy füzetben vagy akár mindenki számára elérhetően elektronikus formában is összegyűjthetjük.

További lehetőség: –

Változat: –

Megjegyzés: –

Forrás: –

14. fejezet

A NOVELLA

Kulturális cél:

Országismeret: A novella témájától függ.

Viselkedési minták: A novella témájától függ.

Szövegkezelés: tömörítés

Készségek: elemzés, interperszonális készségek

Nyelvi cél:

Szókincs: a novellától függ

Nyelvtan: a novellától függ

Beszédképesség: történetmesélés, a téma megvitatása

Kellék: Egy novella és a hozzá kidolgozott kérdések vagy feladatlap. A bevezető gyakorlathoz szókérték, melyeken kölcsönkérhető tárgyak vannak, és különféle embereket ábrázoló A4-es méretű vagy kivetíthető képek. Az emberek között legyenek fiatalok, öregek, tekintélyt parancsolók és kötetlenséget sugárzók.

Példa: a novella

Bächer Iván: Mákdaráló

Leszálllok a vonatról.

Megérkeztem. Haza.

A szerelvény utolján utaztam, nem a kerítésen mászom tehát át, hanem szabályosan, az aluljáróba lépcsőzők lefele. Innen nyílik a váróterem, a pénztár, no meg a vasúti kocsmá. Ez utóbbiból egy úr fordul ki éppen. Köszönünk, kezelünk, megyünk ki erre, ki arra tovább. Nem vagyunk, nem lettünk barátok. Pedig ő volt az első, és egy darabig egyetlen ismerősöm itt. Eszembe is jut róla mindig a mákdaráló.

Még csak pár hónapja laktunk itt, új helyünkön, amikor pakolászás közben az asszony belebukkant egy kilónyi mákba, amely a régi házból hurcolódott át valami fiókfiakban.

– De ennél egy jó kis gubát – sóhajtott föl akkor.

Nem volt ellenemre a gondolat, mert Mari nagyon finom gubát tud csinálni. Cukrot karamellizál, azt felönti vízzel, tesz hozzá még egy adag cukrot, és jól besűríti ezt a szirupot. Közben cukros tejet forral, azzal leönti a száraz kifliket, megszórja mákkal, darálttal. És aztán elegyít, tehát a mákos kiflire ráönti a szirupot.

– Van száraz kifli? – kérdeztem szórakozottan.

– Van – mondta ő.

– Hát akkor mi baj?

– Az a baj, hogy elmaradt a mákdaráló.

– Annyi baj legyen – mondtam –, megdarálom a mákot a boltban.

Azzal a kilónyi mákkal teli zacskót a biciklire erősített kosárba dobtam, és legurultam a falu felé könnyedén. Azért gurultam lefele, mert új lakunk fenn van a dombon. És azért kaptam kerékpárra, mert még nem volt motorom. Régi, rossz, de kedves kis motoromat ugyanis szintén odahagytam a régi faluban, akár a mákdarálót, nyolc évemet és még annyi mindent.

De azért akkor gondtalan gurultam egészen a nagyobbik, a főút kanyarulatában lévő boltig. Nem tudhattam persze akkor, hogy ezt az üzletet csak Szabó-boltként emlegeti az, aki itt honos, de az már rémlett, hogy mintha a pénztárak mögött lett volna valami daráló alkalmatosság. Volt is. De nem működött. Kerekeztem hát a kisebb boltba föl, amiről persze nem tudhattam, hogy Százásnak becéztetik. Viszont megizzadtam erősen. És fölösen. Mert itt meg egyáltalán nem volt daráló. Nem is volt soha. Visszafordultam, és legurultam a zöldségesig, akiről ma már tudom, hogy Stedra. De ma már azt is tudom, hogy mákot nem lehet darálni ott se. Legalábbis akkor nem lehetett.

Sebaj, gondoltam, majd csak megkérek valakit, akinek van darálója otthon. Igen ám, de kit? Ekkor döbbsentem rá, hogy én ebben a faluban teremtettem lelket sem ismerek.

Azazhogy egyet mégiscsak.

Reménykedve vettem utamat a vasúti restauráció felé. Nem is csatlakoztam. A meleg, barátságos, otthonos helyiségben fölletem az urat, akivel pár nappal elébb hosszasan cseréltem eszmét.

– Apukám! Daráló! Hát hogyan lenne daráló! Nekem ugyan nincsen, de a mamának biztosan lesz. Gyere, pajtás, elkérjük tőle.

Némi alapozás után útra keltünk. Ez az alapozás csak számomra volt alapozás, az új cimborám számára inkább komplettírozás lehetett. Belé kellett karolnom erősen, hogy biztonságban átérjünk a mamához, aki pár házzal lakott odébb.

Barátságos konyhába toppantunk bele.

A mama krumplit pucolt.

– Ma-ma-ma-ma-ma-ma! Ennek az új ba-ba-barátomnak kellene kölcsönbe egy izé, mi is, pajtás?

– Mákdaráló.

– Mákdada-da mákdada-da vagy itt ke-ke-kellene me-me-me-me

Ekkor az asszony fölemelte tekintetét, és egészen szenvtelen hangon ekként nyilatkozott meg:

– Húzd el a beledet, te jómadár! Hát hogy nézel ki már megint? Húzz el innen, de gyorsan! De a barátodat itten ne hagyjad, mert nem állok jól magamért!

Sietve hagytuk el a konyhát, a házat.

Megköszöntem a jó szándékot, hisz annak létehez kétség nem férhetett. Aztán lassan bandukoltam hazafele.

Toltam a biciklit, mert azt tekerni bajos lett volna föl. Még ez is, gondoltam, még ez is. Hát itt biciklivel mozogni léteziketlen. Igaz, minek itt mozogni. Minek, hova, kihez? Toltam a járgányt, ömlött rólam a víz, és olyan egyedül éreztem magamat, mint egy öreg asztalos kezén a véletlenül megmaradt egyetlenegy bütykös ujj.

Arra gondoltam, hány mákdarálót szerezhettem volna be az én kedves kis falumban egy fertály óra alatt. Hát én ott minden egyes mákszemmet más-más darálón darálhattam volna meg.

Voltam én már mákdaráló nélkül, nem mondom, hogy nem voltam. De soha még nem fájt ilyen kínzón a hiánya a mákdarálónak. Soha ilyen mákdarálótlanul nem éreztem még magam. El voltam mákdarálótlanodva teljesen, egészen, feneketlenül. Szinte belém hasított, letaglózott a mákdarálónak a rettentő hiánya.

Látszódnak ez rajtam, mikor hazatértem, mert Mari egy szót se szólt. Már-már szánakozva pillantgatott reám. Eltette a mákot a kredenc mélyire, a száraz kiflit pedig lereszelte prézlinek.

Hosszú ideig nem is esett szó a gubáról.

Majdnem három évig.

Aztán, pár napja valaki hozott mákot, vagy egy kilót.

Egymásra néztünk. Úgy jól értjük egymást. Csak ha szó esik, abból fakad néha differencia. De most abból sem fakadt, mert csak ennyit mondott:

– Szerzel egy darálót?

Én még annyit se szóltam, csak bólintottam, föl pattantam derék motoromra, és már indultam is.

Jó két óra teltével tértem vissza. Lehet, hogy volt az három is, ki tudja. Aki darálóért megy, az biztosan nem.

De a konyhában levettem vállamról a nehéz szákot, és kezdtem kipakolni szépen, egymás után, el is csudálkoztam közben, mennyiféle is tud lenni: kék, zöld, sárga, fehér, szovjet, csehszlovák, román, műanyag alkatrészekkel szerszámozott magyar, dédmamától örökölt, masszív, Monarchia-béli.

– Mákdaráló. Mákdaráló. Mákdaráló. Mákdaráló. Mákdaráló. Mákdaráló. Mákdaráló. Mákdaráló. Mákdaráló...

(Bácher Iván (2006) *Zónázó*. Budapest: Népszabadság Zrt.)

A feladatlap:

1. Foglalja össze a novellát 250–300 szóban.
2. Mi a novella üzenete?
3. Miért nem adott darálót az iszákos ember anyja? Milyen sztereotípiára alapozta a döntését?
4. Mit szimbolizál a mákdaráló?
5. Hogyan érzékelteti az író a házaspár között lévő egyetértést?
6. Mit jelenthetnek a rövid bekezdések és a gyakran használt szokatlan szórendek?
7. Mennyire elfogadott dolog a kölcsönkérés ebben az országban? És az Ön hazájában?
8. Kitől kérne kölcsön pénzt, könyvet, háztartási eszközt, tisztítószert, autót?
9. Érezte már magát „mákdarálótlanul”? Mesélje el, mikor, és hogyan történt, és hogyan oldódott meg a helyzet!
10. Hogyan kapcsolható ez a történet ahhoz a helyzethez, amikor valaki külföldre utazik hosszabb időre?
11. Hogyan tanulhatjuk meg egy idegen helyen, hogy hogyan kérhetünk segítséget?
12. Mit tehetünk egy idegen helyen azért, hogy barátokat szerezzünk?
13. Hogyan segíthetünk azoknak, akik máshonnan érkeznek hozzánk (a szomszédunkba, osztályunkba, munkahelyünkbe)? Vagy ez beavatkozás lenne az életükbe?

(A feladatlapnak nyelvi feladatokat is tartalmaznia kell, de konkrét csoport híján ezt itt nem lehetséges bemutatni. Ezek a feladatok vonatkozhatnak a szókincs feldolgozására, a szövegkohézió értelmezésére, vagy akár bizonyos nyelvtani szerkezetek gyakorlására is.)

Gyakorlat típusa: teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat / csoportmunka

Időtartam: 45–90 perc

A gyakorlat menete (a példában bemutatott novella esetén):

1. A diákok a novellát házi feladatként otthon elolvassák, és írásban összefoglalják. (a feladatlap első feladata)
2. Az órán bevezetésképpen a kölcsönkéréssel foglalkozunk. A személyeket ábrázoló képeket kitesszük a táblára vagy kivetítjük őket a falra. Mindenki feláll és kap egy tárgyat jelölő szókártyát. Rámutatunk az egyik személyre és felszólítunk egy diákot, hogy ettől a személytől kérje kölcsön azt a tárgyat, ami a kártyáján van. Ha a kérés jó, és megfelelő stílusban is hangzik el, a diák leülhet. Amikor mindenki ül, rátérünk a novellára.
3. A diákok kis csoportokban összehasonlítják a novelláról írt összefoglalójukat, és a többiektől hallottak alapján mindenki javíthat is a magáén. Aztán két vagy három tanuló a teljes osztály előtt felolvassa az összefoglalót. Közösén megbeszéljük a fontos és kevésbé fontos részleteket, és azt is, hogyan lehet minél több részletet minél kevesebb szóban elmondani.
4. Ismét kis csoportokban dolgoznak a diákok: A feladatlap 2–9. pontjáig megbeszéljük, mit gondolnak, minden választ feljegyeznek, mert később el kell majd mondaniuk a többieknek.
5. A kérdéseket sorba véve, minden csoport elmondja, náluk mi hangzott el. Úgy takaríthatunk meg egy kevés időt, ha a csoportok szószólóit arra kérjük, csak azokat a véleményeket ismertessék, amelyek korábban még nem hangzottak el. Ügyeljünk arra, hogy minden kérdésnél mások legyenek a szószólók. A 9. kérdés esetében azokat a történeteket hallgassuk meg, amelyeket szívesen megosztanak a diákok a többiekkel. Természetesen a válaszokat megbeszélés követi.
6. A 10–13. kérdést az osztály együtt beszéli meg.

További lehetőség: A megbeszélés során felmerült (inter)kulturális témák közül megjelölünk néhányat. Házi feladatként a tanulók ezekről fejtsék ki véleményüket: Készítsenek megadott hosszúságú fogalmazást, vagy készítsenek vázlatpontokat, amelyek alapján 2–2 perces beszédet tartanak majd a következő órán.

Változat: –

Megjegyzés: –

15. fejezet

SOK KICSI SOKRA MEGY

Kulturális cél:

Országismeret: az egyes gyakorlatokban eltérő

Viselkedési minták: az egyes gyakorlatokban eltérő

Szövegkezelés: az egyes gyakorlatokban eltérő

Készségek: az egyes gyakorlatokban eltérő

Nyelvi cél: az egyes gyakorlatokban eltérő

Kellék: az egyes gyakorlatokban eltérő

Példa: –

Gyakorlat típusa: önállóan végzendő gyakorlatok, melyekről a diákok esetenként referálnak

Időtartam: esetenként változó, kb. 5–10 perc

A folyamat leírása:

1. Az órák kulturális tartalmához kapcsolódó – e fejezetben (23. ábrán) ismertetett vagy más – önálló tanulásra alkalmas technikákat a tanév során folyamatosan tanítunk a diákoknak. Mielőtt önálló feladatként feladnánk egy-egy gyakorlatot, végeztessük el őket az osztályban is.

2. Időről-időre a diákok beszámolnak az önállóan végzett gyakorlatokról. A beszámolónak több formája lehet:

- Egy-egy diák az egész osztály előtt elmond valamit, amit tanult.
- Ha a diákok internetes kapcsolatban állnak egymással, így is küldhetnek egymásnak beszámolót.
- A diákok papíron vagy elektronikus formában naplót vezetnek, a bejegyzéseket elküldik a tanárnak, aki megjegyzéseket fűz az írásokhoz. A tanár időről-időre válogat a bejegyzések közül, és ilyenkor az egész osztály megbeszéli egy-egy diák önálló tanulási élményét.

További lehetőség: Időnként mi magunk is számoljunk be tanítványainknak olyan tényekről, melyeket önképzésünk során tanultunk, vagy olyan gondolatokról, melyek kulturális jelenségek elemzésekor jutottak eszünkbe. A diákok számára fontos látni, hogy tanáruk is folyamatosan tanul.

Változat: –

Megjegyzés:

– A tanulók önálló tanulási élményei érdekes beszélgetési témát adhatnak, és egyben motivációt is jelenthetnek a további tanuláshoz.

– Ha írásos naplóbejegyzéseket kapunk a diákoktól, törekedjünk arra, hogy értelmes levelezés alakuljon ki közöttünk. Természetesen tehetünk megjegyzést a nyelvhasználattal kapcsolatban is, de ezeket az írásokat ne tekintsük dolgozatnak, és ne javítsunk ki minden hibát; elégedjünk meg a kommunikáció hatékonyságával.

Forrás: –

16. fejezet

KÖZÖS PORTFÓLIÓ

Kulturális cél:

- Országismeret: az ismertetett anyagok tartalmától függ
- Viselkedési minták: az ismertetett anyagok tartalmától függ
- Szövegkezelés: érvelés, nyilvános beszéd vagy prezentáció
- Készségek: kulturális tudatosság

Nyelvi cél: ismétlés

Kellék: –

Példa: –

Gyakorlat típusa: teljes osztályt foglalkoztató gyakorlat/csoportmunka is lehetséges

Időtartam: Az egyik órán kb. 10 perc, a következőn 30–40 perc

A gyakorlat menete:

1. Az egyik óra végén ismertessük a portfólió fogalmát és funkcióját. Magyarázatként említhetjük a fotóalbumot mint hasonlatot, hiszen régi fényképeink nézegetése közben felidézünk olyan epizódokat, amelyekről érdekes asszociációk is eszünkbe jutnak, és a fotókat és epizódokat egymásután megvizsgálva saját fejlődésünket is végigkísérhetjük életünk egy bizonyos szakaszában.
2. A tanulók házi feladatként tekintsék át az elmúlt időszakban használt szövegeket, saját munkáikat, és bármi mást, ami a tanulással kapcsolatos, mint például képeket, órán kívüli tevékenységeket, eseményeket. Olyan dolgokat válasszanak, amelyek révén valamilyen kulturális tudásra vagy készségre tettek szert, vagy gyakorolhatták azt. A következő órán ezekről az anyagokról fogunk beszélni, és mindenki bemutatja, mit választott és miért. Példaként válasszunk egy szöveget, röviden foglaljuk össze emlékeztetőül, majd mondjuk el, miért éppen ezt választottuk, és mit tanultunk belőle.
3. A következő órán a diákok ismertetik az általuk választott anyagot. Minden bemutató után a többiek is hozzászólnak, és személyes szempontjaikkal kiegészítik az elhangzottakat.
4. Miután mindenkire sor került már, tehetünk néhány összefoglaló megjegyzést arról, hogy a csoport számára milyen kulturális ismeretek és készségek tűntek a legfontosabbaknak, és melyek azok, amelyekre a jövőben oda kell figyelniük.

További lehetőség: –

Változat: –

Megjegyzés:

1. Azért, hogy ne fordulhasson elő, hogy többen is ugyanazt a szöveget vagy anyagot választják, kérjük meg a diákokat, hogy többet is válasszanak, és közülük legalább egy, órán kívüli tevékenységből származzon.
2. Ezt a gyakorlatot először a félév fele–kétharmada után érdemes először elvégezni, mert így elég nagy a választék, a közös portfólió elkészítése után pedig még van idő arra, hogy mindenki saját portfólióját is készítsen.
3. Mivel a feladat egyben nyelvi ismétlés is, hívjuk fel a diákok figyelmét, hogy a „Mit tanultam ebből?” részben a nyelvi elemekre is gondoljanak.

Forrás: –

Függelék

1. sz. függelék

Részlet George Bernard Shaw: *Pygmalion* című színművének első felvonásából

1. THE FLOWER GIRL [*taking advantage of the military gentleman's proximity to establish friendly*
2. *relations with him*]. If it's worse it's a sign it's nearly over. So cheer up, Captain; and buy a flower off a poor girl. [...]
3. Oh, sir, don't let him charge me. You dunno what it means to me. They'll take away my character and drive me
4. on the streets for speaking to gentlemen. They—
5. THE NOTE TAKER [*coming forward on her right, the rest crowding after him*] There, there, there, there! whos hurting
6. you, you silly girl? What do you take me for?
7. THE BYSTANDER. It's all right: hes a gentleman: look at his boots. [*Explaining to the note taker*] She thought you was a
8. copper's nark, sir.
9. THE NOTE TAKER [*with quick interest*] Whats a copper's nark?
10. THE BYSTANDER [*inapt at definition*] It's a—well, it's a copper's nark, as you might say. What else would you call it? A
11. sort of informer. 12 [...]
12. THE NOTE TAKER [*overbearing but good-humored*] Oh, shut up, shut up. Do I look like a policeman?
13. THE FLOWER GIRL [*far from reassured*] Then what did you take down my words for? How do I know whether you took
14. me down right? You just shew me what youve wrote about me. [*The note taker opens his book and holds it*
15. *steadily under her nose, though the pressure of the mob trying to read it over his shoulders would upset a weaker*
16. *man*]. Whats that? That aint proper writing. I cant read that.
17. THE NOTE TAKER. I can. [*Reads, reproducing her pronunciation exactly*] “Cheer ap, Keptin; n’ baw ya flahr orf a pore
18. gel.”
19. THE FLOWER GIRL [*much distressed*] It's because I called him Captain. I meant no harm. 21 [...]
20. THE BYSTANDER. He aint a tec. Hes a blooming busybody: thats what he is. I tell you, look at his boots.
21. THE NOTE TAKER [*turning on him genially*] And how are all your people down at Selsey? [...]
22. [*To the girl*] How do you come to be up so far east? You were born in Lisson Grove. 25 [...]
23. THE BYSTANDER. [...] And us losing our time listening to your silliness. [*He walks off towards the Strand*].
24. THE SARCASTIC BYSTANDER. I can tell where you come from. You come from Anwell. Go back there.
25. THE NOTE TAKER [*helpfully*] Hanwell. 29 [...]
26. THE GENTLEMAN [*returning to his former place on the note taker's left*] How do you do it, if I may ask?
27. THE NOTE TAKER. Simply phonetics. The science of speech. That's my profession: also my hobby. Happy is the man
28. who can make a living by his hobby! You can spot an Irishman or a Yorkshireman by his brogue. I can place any
29. man within six miles. I can place him within two miles in London. Sometimes within two streets. 34 [...]
30. THE GENTLEMAN. But is there a living in that?

31. THENOTE TAKER. Oh yes. Quite a fat one. This is an age of upstarts. Men begin in Kentish Town with £80 a year, and
32. end in Park Lane with a hundred thousand. They want to drop Kentish Town; but they give themselves away every
33. time they open their mouths. Now I can teach them—
34. THE FLOWER GIRL. Let him mind his own business and leave a poor girl—
35. THE NOTE TAKER [*explosively*] Woman: cease this detestable boohooing instantly; or else seek the shelter of some other
36. place of worship. [...] A woman who utters such depressing and disgusting sounds has no right to be anywhere—no
37. right to live. Remember that you are a human being with a soul and the divine gift of articulate speech: that your
38. native language is the language of Shakespeare and Milton and The Bible; and don't sit there crooning like a
39. bilious pigeon.

Shaw, George Bernard (1916) *Pygmalion*. London: Constable.

2. sz. függelék

Craig Raine (1944 –)

A Martian Sends a Postcard Home

Caxtons are mechanical birds with many wings
and some are treasured for their markings -

they cause the eyes to melt
or the body to shriek without pain.

I have never seen one fly, but
sometimes they perch on the hand.

Mist is when the sky is tired of flight
and rests its soft machine on ground:

then the world is dim and bookish
like engravings under tissue paper.

Rain is when the earth is television.
It has the property of making colours darker.

Model T is a room with the lock inside –
a key is turned to free the world

for movement, so quick there is a film
to watch for anything missed.

But time is tied to the wrist
or kept in a box, ticking with impatience.

In homes a haunted apparatus sleeps
that snores when you pick it up.

If the ghost cries they carry it
to their lips and soothe it to sleep

with sounds. And yet they wake it up
deliberately, by ticking with a finger.

Only the young are allowed to suffer
openly. Adults go to a punishment room

with water but nothing to eat.
They lock the door and suffer the noises

alone. No one is exempt
and everyone's pain has a different smell.

At night when all the colours die,
they hide in pairs,

and read about themselves -
in colour, with their eyelids shut.

Craig Raine (1979) *A Martian sends a postcard home*. Oxford: Oxford University Press